

Izazovi i strategije nošenja s nezaposlenošću mladih u hrvatskom društvu

Kulić, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:801805>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Kristina Kulić

IZAZOVI I STRATEGIJE NOŠENJA S NEZAPOSLENOŠĆU
MLADIH U HRVATSKOM DRUŠTVU

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Danijel Baturina

Zagreb, 2022.

Sadržaj

1. UVOD	2
2. Ključne teorijske: odrednice socijalna isključenost i nezaposlenost	5
2.1. <i>Teorijske odrednice socijalne isključenosti</i>	5
2.2. <i>Socijalna isključenost i nezaposlenost</i>	6
3. Nezaposlenost i socijalna isključenost mladih u Hrvatskoj	9
3.1. <i>Sudjelovanje mladih na tržištu rada u Hrvatskoj</i>	11
3.3. <i>NEET populacija</i>	19
4. Cilj i istraživačka pitanja	22
5. Metoda	23
5.1. <i>Uzorak</i>	24
5.2. <i>Postupak</i>	24
5.3. <i>Obrada podataka</i>	25
6. Rezultati	26
7. Rasprava	33
8. Zaključak	41
9. Popis tablica	43
10. Literatura	43
11. Prilog	48

Izazovi i strategije nošenja s nezaposlenošću mladih u hrvatskom društvu

Sažetak:

Cilj ovog rada bio je iz perspektive mladih nezaposlenih razumjeti kako se mladi nose sa statusom nezaposlenosti i koje posljedice mladi navode koje je nezaposlenost ostavila na njihov život. Za jasnije razumijevanje socijalne isključenosti uzet je Kronauerov model koji socijalnu isključenost opisuje kroz šest dimenzija. Provedeno je kvalitativno istraživanje uz metodu polustrukturiranog intervjua s deset nezaposlenih mladih osoba, a pitanja su se odnosila na tri teme (mladi i odrednice tržišta rada, utjecaj nezaposlenosti na fizičko i psihičko zdravlje, kvaliteta života) kako bi se dobio jasan uvid koje posljedice nezaposlenost ostavlja na njihove živote. Pojmovi koji su dobiveni analizom odgovora, argumentirani su izjavama ispitanika. Rezultati istraživanja ukazuju kako je nezaposlenost ostavila najveći trag kod nezaposlenih mladih na ekonomsku isključenost. Ne osjećaju se socijalno izolirano jer imaju dobru podršku obitelji i prijatelja, ali ipak nezaposlenost je ostavila posljedice na organizaciju i provođenju slobodnog vremena, fizičko i psihičko zdravlje. Kao uzrok svojoj nezaposlenosti pripisuju lošoj ponudi poslova, nerealnim uvjetima poslodavaca, velikoj konkurenciji, ali i vlastitoj izbirljivosti. Zaposlenost bi za njih značila bolju kvalitetu života, financijsku neovisnost, asimiliranje u društvu i na tržištu rada.

Ključne riječi: nezaposlenost mladih, socijalna isključenost, perspektive nezaposlenih, kvalitativna metoda

Challenges and strategies for dealing with youth unemployment in Croatian society

Abstract:

The aim of this paper was to understand from the perspective of unemployed youth how young people cope with the status of unemployment and what consequences young people state that unemployment has left on their lives. For a clearer understanding of social exclusion, Kronauer's model was used, which describes social exclusion through six dimensions. Qualitative research was conducted with the method of semi-structured interviews with ten unemployed young people, and the questions related to three topics (youth and labor market determinants, the impact of unemployment on physical and mental health, quality of life) in order to obtain a clear an insight into the consequences of unemployment on their lives. The concepts obtained by analyzing the answers are argued with the verbatim statements of the respondents. The results of the research show that unemployment left the biggest mark on economic exclusion among unemployed young people. They do not feel socially isolated because they have good support from family and friends, but unemployment has had consequences on the organization and spending of free time, physical and mental health. As a sample, they attribute their unemployment to a poor offer of jobs, unrealistic conditions of employers, great competition, but also to their own pickiness. For them, employment would mean a better quality of life, financial independence, assimilation in society and on the labor market.

Keywords: youth unemployment, social exclusion, perspective of the unemployed, qualitative method

Izjava o izvornosti

Ja, Kristina Kulić (ime i prezime studenta/ice) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Kristina Kulić

Datum: 25.09.2022.

1. UVOD

Rad se definira kao čovjekova svrsishodna i organizirana aktivnost koja je usmjerena prema ostvarenju nekih učinaka kojima se nastoje zadovoljiti individualne, ali i društvene potrebe (Prorokorić i sur., 2009.). Postoje različiti aspekti rada, kao što su: ekonomski, sociološki, psihološki i pedagoški. Ekonomska funkcija rada omogućuje pojedincu egzistenciju, kao i njegovoj okolini (Prorokorić i sur., 2009.). Rad ima i važnu socijalnu funkciju. Ona omogućuje pojedincu stvaranje prijateljstava i socijalnu interakciju. Osim navedenog, rad omogućuje pojedincu samoaktualizaciju i samopoštovanje, izvor je identiteta te omogućuje pojedincu određeni status u društvu (Šverko i Galić, 2009.). Iz navedenog se zaključuje kako rad za pojedinca čini glavnu ljudsku vrijednost i predstavlja odlučujući faktor u razvoju i formiranju pojedinca u društvu.

Kroz povijest, razvoj društva i gospodarstva karakteristike rada su se mijenjale. U današnje vrijeme od nas se očekuje da budemo dostupni bilo kada i bilo gdje, s toga je očekivano da svaki čovjek mora raditi kako bi preživio, uklopio se u društvo i osigurao svoju samostalnost.

Novi oblici rada su pod utjecajem globalizacije i informatizacije, što utječe na stvaranje inovacija u tradicionalnoj zaposlenosti. Novi oblici rada podrazumijevaju fleksibilne radnike, rad na određeno, povremeno zaposlene, rad od kuće i samozapošljavanje (Matković, 2003.). Međutim, te radnike karakterizira nesigurno zaposlenje i beneficije koje podrazumijeva sigurno zaposlenje. Kao prednost takvog fleksibilnog zaposlenja podrazumijeva se prilagođavanje promjenama na tržištu rada i rad na različitim radnim mjestima. Fleksibilnost u radu zahtjeva stalnu prilagodbu, prihvaćanje novih radnih zadataka i reprogramiranje (Matković, 2003.).

Javljuju se novi poslovi pa tako dolazi i do novih oblika rada, odnosno nestandardnih oblika zaposlenosti. U industrijaliziranim zemljama, pa tako i zemljama u razvoju dolazi do pomaka od standardnog zapošljavanja do nestandardnog. Dok ono standardno zapošljavanje obuhvaća sigurno zaposlenje, veću zaštitu radnicima, ono nestandardno obuhvaća rad u nepunom radnom vremenu, samozapošljavanje, privremeno zapošljavanje

i sl. (ILO, 2016.). Porast nestandardnog oblika zaposlenja vidljiv je širom svijeta. Rast takvog oblika zaposlenosti izaziva zabrinutost, budući da se takav oblik zaposlenosti veže uz nesigurnost radnika. Najčešće se kao skupine nestandardnog zapošljavanja navode žene, mladi i migranti, te im takav oblik rada otežava ulazak i zadržavanje na tržištu rada (ILO, 2016.). Prekarni rad se najčešće veže u nesigurnost rada i uz privremenu zaposlenost, a upravo su mladi najčešća skupina koja je privremeno zaposlena (Matković i sur., 2022.). Mladi često prihvaćaju poslove koji su ispod njihove razine obrazovanja, što se uglavnom događa kod prelaska iz obrazovanja na tržište rada. Kao razlog privremenog oblika rada mladih u većini europskih zemalja navodi se nemogućnost pronalaska drugog posla. Trenutak prelaska mladih iz obrazovanja na tržište rada predstavlja ključnu fazu u njihovom životu. Time nastoje uspostaviti vlastitu ekonomsku neovisnost i pronaći svoje mjesto u društvu (ILO, 2016.).

COVID kriza predstavlja jednu od najvećih ekonomskih kriza generacije te se pretpostavlja kako se globalni rast smanjio za 5% u 2020. godini u odnosu na veliku gospodarsku krizu 2008. i 2009. godine (Cotofan i sur., 2021., prema International Monetary Fund, 2020.). Takva kriza nije ni zaobišla tržište rada. Zemlje koje su pogođene COVID krizom zahvatila je povećana stopa nezaposlenosti. Mnogi radnici koji su ostali bez posla za vrijeme COVID krize se klasificiraju kao „neaktivni“ ili „izvan radne snage“, a veliki broj radnika koji su uspjeli zadržati posao, morao je skratiti radno vrijeme što je imalo i utjecaj na njihove prihode koji su smanjeni. Prema podacima Međunarodne organizacije rada, prihodi onih radnika kojima se smanjilo radno vrijeme zbog COVID krize su se u 2020. godini smanjili za oko 8,3% (Cotofan i sur., 2021.). Negativni učinci krize na mlađe radnike može se očekivati u onim zemljama gdje su mlađi radnici zastupljeni u onim sektorima koji su pogođeni COVID krizom, kao što je turizam. Također, u zemljama gdje postoje tržište rada s neformalnim sektorom i slabim institucijama tržišta rada, posebno onih koje podupiru prijelaz iz obrazovanja na posao, kriza za mlađe radnike će biti veća (Rinne i sur., 2022.). U onim zemljama gdje postoji nedostatak formalnih prilika za zapošljavanje i gdje postoji slaba mreža socijalne

sigurnosti, može se očekivati kako će se mladi ljudi povući s tržišta rada, odnosno odgoditi ulazak u tržište rada (Rinne i sur., 2022.).

Nezaposlenost i socijalna isključenost danas su glavna tema brojnih socijalnih politika. Nezaposlenost uzrokuje pad životnog standarda, isključuje pojedinca s tržišta rada, izražen je gubitak ekonomskih sredstava, ali i gubitak psihosocijalnih potreba (Pohlah, 2018.). Dugotrajna nezaposlenost predstavlja glavnu odrednicu socijalne isključenosti. Osim što negativno utječe na psihičko i fizičko zdravlje, kod pojedinca stvara i osjećaj isključenosti iz društva. Međutim, dugotrajna nezaposlenost kod mladih ipak ima neke blaže posljedice (Matković, 2019.).

Mladi predstavljaju posebnu skupinu u društvu. Mladost se određuje kao tranzicijsko razdoblje iz djetinjstva u odraslu dob, međutim, sve je prisutniji trend produljene mladosti čiji je uzrok kasniji ulazak u svijet odraslih, odnosno u svijet rada (Ilišin i sur., 2013.). Danas je ta tranzicija traje nešto duže zbog poteškoća pri pronalaženju posla, što mladima otežava njihov put prema osamostaljenju i zasnivanje vlastite obitelji (Ilišin i sur, 2013.). Zapošljavanje odnosno uključivanje mladih na tržište rada predstavlja glavni kotačić u njihovo uključivanje u društvo. S toga je nezaposlenost za mlade glavni rizik socijalne isključenosti. Prelazak iz obrazovanja u svijet rada za mlade ne predstavlja ni malo jednostavan zadatak.

Osnovni cilj ovog diplomskog rada je razumjeti kako se nezaposleni mladi u Hrvatskoj nose s tim statusom i koje posljedice nezaposlenost stvara na njihov život. Do te spoznaje doći će se provođenjem kvalitativnog istraživanja putem intervjua. Na temelju iskaza mladih želi se doći do zaključka koliko i kako nezaposlenost utječe na njih, kako bi se u budućnosti kreirale mjere za smanjenje nezaposlenosti koje će biti privlačne mladima, ali i u kojoj mjeri i u kojem vidu im je pomoć potrebna kako se ne bi osjećali isključeno iz društva.

2. Ključne teorijske: odrednice socijalna isključenost i nezaposlenost

Za jasno razumijevanje socijalne isključenosti navest će se njezina obilježja i dimenzije. U većini literature navodi se kako je nezaposlenost glavni uzrok socijalne isključenosti, s toga će se u ovom dijelu obraditi ta poveznica. Tu poveznicu je važno definirati i istražiti kako bi se razumjelo utječe li nezaposlenost kod mladih na njihovu socijalnu isključenost i u kojoj mjeri.

2.1. Teorijske odrednice socijalne isključenosti

Koncept socijalne isključenosti u današnje vrijeme postao je tema brojnih socijalnih politika i znanstvenika, s toga je važno definiranje ovog pojma. Definiranje tog pojma stvara i određene poteškoće i nije ga lako odrediti.

Socijalnu isključenost treba shvatiti kao *kišobran – koncept*, a ne kao pojam kojeg se može precizno razraditi. Velika Britanija ima svoju vlastit definiciju za socijalnu isključenost, dok je Francuska uvela i Zakon o socijalnoj isključenosti (Šućur i sur, 2006.). Socijalna isključenost se najčešće veže uz kategorije: dugotrajno nezaposlenog pojedinca, osobe zaposlene u nesigurnim i nekvalificiranim poslovima, siromašne, nepismene, pojedince koji su prekinuli školovanje, delinkvente, ovisnike, zatvorenike, mlade bez radnog iskustva i bez kvalifikacija, migrante, beskućnike i sl. (Šućur, 1995.).

Prije se pojam socijalne isključenosti uglavnom povezivao uz novčani aspekt, kao glavnu varijablu isključenosti, odnosno uz nezaposlenost. Međutim, u današnjoj literaturi kao uzrok socijalne isključenosti veže se i uz nematerijalne, odnosno subjektivne dimenzije (Kieselbach, 2003.). Osobe koje su socijalno isključene nisu samo isključene s tržišta rada i osobe s niskim prihodima, već su to pojedinci koji općenito ne sudjeluju u društvenom životu, a to se odnosi na pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i drugim uslugama (Šućur, 2006.).

Budući da se socijalna isključenost najčešće veže uz pojam nezaposlenosti, ne smiju se zanemariti i drugi pokazatelji. Kronauer je razradio model socijalne isključenosti, koji se sastoji od šest dimenzija, a one su sljedeće:

- 1) Isključenje s tržišta rada odnosi se na prepreke koje se javljaju pred pojedincem za ulazak na tržište rada te odustajanje za pokušajem ponovnog traženja posla.
- 2) Ekonomska isključenost uglavnom se veže uz siromaštvo. To podrazumijeva ovisnost pojedinca o državi i njezinoj pomoći, te nemogućnošću uzdržavanja sebe i obitelji.
- 3) Institucionalna isključenost predstavlja potporu, odnosno nedostatak potpore koju pružaju institucije za vrijeme nezaposlenosti. Također, javlja se i osjećaj srama i pasivnosti zbog ovisnosti pojedinca o institucijskoj potpori.
- 4) Isključenost kroz socijalnu izolaciju podrazumijeva povlačenje pojedinca iz društva i zadržavanje kontakata samo s određenom kategorijom osoba. Međutim, može se odnositi i na potpuno povlačenje pojedinca iz društva općenito.
- 5) Kulturna isključenost se veže uz stigmatizaciju i sankcije iz društvenog okruženja. Uzrok tome je neprihvatanje pojedinca društveno prihvaćenih normi i vrijednosti.
- 6) Prostorna isključenost znači kako pojedinci koji imaju slična financijska ograničenja, dolaze iz sličnog kulturnog i društvenog okruženja, koncentrirani su u istom području. To područje ima uglavnom lošu infrastrukturu i prometnu povezanost, nedostatak kulturnih događanja i trgovina (Kieselbach, 2003.).

2.2. Socijalna isključenost i nezaposlenost

Većina autora navodi kako je glavni pokazatelj socijalne isključenosti upravo nezaposlenost, s toga će se u ovom odjeljku definirati kako su ta dva pojma povezana. Također, važno je naglasiti i druge dimenzije koje utječu na socijalnu isključenost, kao što su ekonomske i socijalne dimenzije, ali i psihičko zdravlje.

Prethodno je navedena definicija zaposlene i nezaposlene osobe, međutim, nasuprot nezaposlenima, nalaze se radno neaktivne osobe. One trenutno ne obavljaju nikakav posao za naknadu, niti traže posao. To su najčešće učenici, umirovljenici i kućanice (Matković, 2019.). Nezaposlene osobe se ne nalaze u pasivnom stanju već one ulažu trud i vrijeme u pronalaženju posla, obavljaju povremene radove, aktivni su na tržištu rada, organiziraju svoje ograničene materijalne resurse kako bi osigurali svoju egzistenciju (Matković, 2019.).

Gubitkom posla pojedinac je isključen s tržišta rada i to stvara određene posljedice na njegov život. Te posljedice mogu se podijeliti u dvije kategorije. Prva kategorija je gubitak financijskih sredstava. Kao posljedica gubitka financijskih resursa, pojedinac će morati prilagoditi svoje životne potrebe novonastaloj okolnosti. To podrazumijeva promjenu prehrambenih navika, mjesto življenja, te općenito prilagoditi potrošnju svojim mogućnostima. Gubitak financijskih resursa odnosi se i na mogućnost ograničenja sudjelovanja na kulturnim i društvenim događajima (Pohlah, 2018.). Druga kategorija zaposlenja odnosi se na zadovoljavanje psihosocijalnih potreba. Nezaposlenost, osim što uzrokuje gubitak financijskih sredstava, utječe i na gubitak pet psihosocijalnih potreba koje se zadovoljavaju kroz radni odnos. Te potrebe uključuju potrebu za vremenskom strukturom kroz cijeli dan, socijalne kontakte ostvarene izvan uže obitelji, potrebu za svrhom u zajednici, potrebu za statusom i osobnim identitetom i potrebu za redovitom aktivnošću (Pohlah, 2018.).

Nezaposlenost uzrokuje pad životnog standarda, te ograničen pristup ekonomskim i socijalnim resursima udaljava pojedinca od ponovnog uključivanja na tržište rada (Šućur i sur, 2006.). Pojedinci koji su ostali nezaposleni, smanjuju svoje društvene kontakte i sudjelovanje u raznim aktivnostima, nezaposlenost im stvara osjećaj srama i to utječe na gubitak društvenog statusa (Pohlah, 2018.). Sve to može dovesti do nižeg zadovoljstva životom. Prema autoru Pohlah (2018.) navode se i neki dodatni čimbenici zašto su pojedinci koji su nezaposleni socijalno isključeni. Budućnost je nesigurna za nezaposlenog pojedinca što utječe na njegov osjećaj pripadnosti društvu. Također, stigmatizacija zbog nezaposlenosti pridonosi socijalnoj isključenosti.

Dugotrajna nezaposlenost predstavlja jednu od glavnih odrednica socijalne isključenosti. Osobe koje su dugotrajno nezaposlene smatraju se onima čija nezaposlenost traje duže od godinu dana. Njihova znanja i vještine koje posjeduju su zastarjele i nisu više tražene na tržištu rada što im otežava ponovni pristup zapošljavanju. Dugotrajna nezaposlenost stvara financijske probleme, smanjenje socijalnih kontakata, negativno utječe na psihičko zdravlje te se kod osobe stvara percepcija o isključenosti iz društva. Međutim, dugotrajna

nezaposlenost kod mladih ima ipak blaže posljedice ako mlada osoba ima roditeljsku potporu (Matković, 2019.).

Budući kako se socijalna isključenost najviše povezuje s nezaposlenošću i isključenošću s tržišta rada, za ponovno uključivanje na tržište rada kao rješenje navodi se obrazovanje. Iz toga se zaključuje kako je obrazovanje važna odrednica za socijalno uključivanje (Šućur i sur., 2006.). Oni pojedinci koji su dulje od jedne godine isključeni s tržišta rada, odnosno koji su nezaposleni imaju veći stupanj socijalne isključenosti. Ti pojedinci su manje obrazovani, financijski ograničeni i nesretniji (Pohlah, 2018.).

Kako su glavna skupna ovog rada mladi, važno je opisati kako nezaposlenost pogađa njih i koliko utječe na njihovu socijalnu isključenost.

Uključivanje mladih na tržište rada predstavlja najvažniji faktor integracije u društvo. S toga, nezaposlenost predstavlja glavni rizik za mlade ljude. Čimbenici koji pridonose socijalnoj isključenosti nezaposlenih mladih su niske kvalifikacije, pasivnost na tržištu rada, nesigurna financijska situacija, niska ili izostala socijalna potpora, te nedovoljna ili nepostojeća institucionalna podrška (Kieselbach, 2003.). Postoje određene razlike kod pružanja socijalne podrške mladima, kao važnom zaštitnom faktoru, u sjevernoj i južnoj Europi. Mladima u sjevernoj Europi važna je integracija u društvene mreže, dok je mladima u južnoj Europi važna podrška obitelji (Kieselbach, 2003.).

Rizik od nezaposlenosti, veći je za mlade od odraslog stanovništva. Uzrok toga je nedostatak radnog iskustva, kratko ili nezavršeno obrazovanje, nestabilnost radnog odnosa, manjak kontakata pri traženju posla i neusklađene vještine zbog prijelaza iz svijeta odraslih u svijet rada. Međutim, ako se mladi i zaposle uglavnom se nalaze na dnu tržišta rada s niskim plaćama i lošim poslovima. Takve posljedice nisu samo problem za pojedinca, nego i za cijelo društvo. Mogu uzrokovati povećane troškove u socijalnoj skrbi, ali i odlazak visokoobrazovanih mladih ljudi u inozemstvo što uzrokuje pad gospodarskog rasta neke zemlje (Tomić, 2016.). Prema istraživanju kojeg je provela Tomić (2016.) istražne su determinante nezaposlenosti mladih u europskim zemljama. Zemlje su podijeljene na one s visokom stopom nezaposlenosti i niskom stopom nezaposlenosti.

Rezultati ukazuju kako privremeno zapošljavanje smanjuje stopu nezaposlenosti mladih, dok indeks percepcije korupcije ima negativan učinak na nezaposlenost mladih. Varijable kao što su život u roditeljskom domu, udio vlasništva nad kućom i nizak intenzitet rada u kućanstvu imaju važnost u zemljama s visokom stopom nezaposlenosti, dok u zemljama s niskom stopom nezaposlenosti nemaju toliki značaj. Najznačajnije rješenje za smanjenje problema nezaposlenosti je poticanje gospodarskog rasta. Postoje velike razlike između zemalja u stopama nezaposlenosti mladih, ali i u pokazateljima koji su ekonomski i neekonomski.

Kako bi se jasnije razumjela nezaposlenost mladih i posljedice koje nezaposlenost ostavlja na njih, u nastavku će se elaborirati ova dobna skupina, koje su im vrijednosti, stavovi i preferencije i kako se oni snalaze u promjenjivim oblicima rada.

3. Nezaposlenost i socijalna isključenost mladih u Hrvatskoj

Mladi predstavljaju posebnu skupinu u društvu. Kao društvena skupina imaju određene obrasce ponašanje, socijalne značajke i društvene uloge. Mladost se određuje kao tranzicijsko razdoblje iz djetinjstva u odraslu dob, međutim, sve je prisutniji trend produljene mladosti čiji je uzrok kasniji ulazak u svijet odraslih, odnosno u svijet rada (Ilišin i sur., 2013.). Proces odrastanja kod mladih traje relativno dugo, a kao uzroci tome su određene društvene promjene kojima se mladi konstantno moraju prilagođavati. Zbog nesigurnosti i neizvjesnosti pronalaska posla, mladi se otežano integriraju u društvo. Duže vremena ovise o svojim roditeljima, nemaju sigurnu financijsku situaciju što im otežava i samostalan život i zasnivanje vlastite obitelji (Ilišin, 2006.). Mladi se ne mogu odrediti kao homogena skupina jer se razlikuju po svom socijalnom statusu i porijeklu, stupnju obrazovanja, zrelosti i socijalizacijskom iskustvu (Ilišin i sur., 2013.).

Mladost predstavlja životno razdoblje koje traje od 15. do 29. godine. U nekim literaturama ta gornja i donja granica je proširena, zbog ranijeg ulaska u pubertet, odnosno kasnijeg integriranja u svijet odraslih (Ilišin i sur., 2012.). Zbog takve dinamične granice, vrijednosti i stavovi mladih se zasigurno mijenjaju kroz godine. Mlada osoba s 15 godina sigurno neće imati jednake stavove i preferencije s 29 godina.

Kada je riječ o životu i odnosu s roditeljima, većina mladih živi u kućanstvu sa svojom užom obitelji i podržavaju vrijednosti svojih roditelja. Život u kućanstvu s roditeljima, mladima predstavlja trenutno rješenje zbog situacije u kojoj jesu, a to je nemogućnost osamostaljenja zbog nezaposlenosti i nezadovoljavajuće financijske situacije. Mladi navode kako se žele osamostaliti, ali život s roditeljima im trenutno predstavlja praktično rješenje (Gvozdanović i sur., 2019.). Važnost prijateljstva uglavnom iskazuju oni mladi u mlađoj dobnoj kohorti. Što je odabir prijatelja različitiji, vezano uz dob, vjeroispovijest, rod, socijalni status i sl., to za mlade predstavlja veći izvor uključenosti i socijalnog kapitala. Također, vrijednosti koje mladi navode koje su im važne su: neovisnost, vjernosti prijateljima i partneru, odgovornosti i ostvarenja uspješne karijere (Gvozdanović i sur., 2018.).

Mlade se najčešće definira kao pasivnu skupinu, a to je vidljivo i iz njihove političke participacije. Kao glavni faktor uspjeha u hrvatskom društvu navode korištenje obiteljskih i osobnih veza, dok se participacija u javnoj sferi nalazi na samom dnu (Gvozdanović i sur., 2019.). Vrijednosti koje se vežu uz javnu domenu, odnosno politiku, vjeru, vojsku i naciju manje su zastupljene, a prevladavaju vrijednosti vezane uz prijateljstvo, obitelj, putovanje, seks, razonodu i zabavu. Obzirom na to kako je navedeno da mladi smatraju ključnim faktorom za uspjeh u hrvatskom društvu korištenje obiteljskih i političkih poznanstava, zaključuje se kako su profesionalnost, zalaganje pojedinca i kompetencije njima manje važne za uspjeh (Ilišin i Spajić Vrkaš, 2017.).

U životu mladih veliku ulogu ima i slobodno vrijeme.. Ono što je alarmantno je kako većina mladih svoje slobodno vrijeme ne koriste za rad na sebi i vlastiti razvoj. Uglavnom ga provode na društvenim mrežama, a većina mladih ne bavi se sportskim aktivnostima koje su važne za održavanje kvalitetnog psihičkog i fizičkog zdravlja (Gvozdanović i sur., 2019.).

U nastavku rada fokus će biti na uključenost mladih na tržište rada u Hrvatskoj i nezaposlenosti kao jednom od glavnih uzroka socijalne isključenosti.

3.1. Sudjelovanje mladih na tržištu rada u Hrvatskoj

Europska unija ističe važnost ulaganja u ljudski kapital u sklopu *lisabonske strategije* te ističe kako je takav tip ulaganja važan za razvoj suvremenog gospodarstva utemeljenog na znanju. Ljudski kapital i cjeloživotno učenje glavne su smjernice *europske strategije zapošljavanja*, čiji je osnovni cilj veća zapošljivost i stvaranje kvalitetnijih radnih mjesta (Ilišin i sur., 2006.).

Prelazak iz obrazovnog sustava u svijet rada predstavlja proces koji se odvija kroz određeno vrijeme te čini segment životnog vijeka. Taj proces nije fiksiran za određenu dobnu skupinu, pa tako ni za mlade osobe. Sam proces započinje završetkom školovanja, a njegovim produljenjem proces prelaska na tržište rada se produljuje (Matković, 2011.). Prelazak iz obrazovanja u svijet tržišta rada nije jednostavan. U pojedinim zemljama mladi započinju raditi prije nego u nekim drugim zemljama, a to podrazumijevaju sezonski i studentski poslovi. Kako se udio mladih smanjuje u obrazovnom sustavu zbog završetka obrazovanja, paralelno se povećava udio zaposlenih, ali i nezaposlenih (Obadić, 2017.).

Fleksibilnosti tržišta rada, porasta visokoobrazovanih, povećana mobilnosti mladih itekako ima utjecaj na zapošljivost mladih. Problem zapošljavanja ne predstavlja samo problem kod mladih, već kod svih dobnih skupina. Ipak, nezaposlenost i posljedice koje ona nosi izraženiji su kod mladih, posebno ako ona potraje. Time se usporava socio – ekonomsko osamostaljivanje mlade osobe (Ilišin, 2006.).

Za jasnije razumijevanje mladih na tržište rada i tranzicije iz obrazovnog sustava u svijet tržišta rada potrebno je definirati njegovu organizaciju. Ono može biti *strukovno, unutarnje i sekundarno*. Kada se promatra sekundarno tržište rada iz perspektive prelaska iz obrazovanja u svijet rada, ono ne nudi napredovanje na poslu i stjecanje novih vještina i znanja, s toga se može očekivati lakše pronalaženje posla i veću nestabilnost zaposlenja. Unutarnje tržište rada podrazumijeva popunjavanje radnih mjesta od strane već zaposlenih radnika u toj tvrtki, osim za radna mjesta najniže pozicije. Strukovno tržište rada predstavlja zapošljavanje radnika koji nisu zaposleni u toj tvrtki, ali moraju posjedovati određene vještine i odgovarajuće diplome (Matković, 2011.). Kada je riječ o zapošljavanju mladih njih karakterizira veća nesigurnost na tržištu rada, za razliku od osoba koje imaju

više radnog iskustva. To je više izraženije u zemljama gdje prevladava unutarnje tržište rada u odnosu na zemlje gdje prevladava strukovno tržište rada, budući da se mladi brzo mogu izjednačiti s radnicima koji imaju više radnog iskustva (Matković, 2011.). Za zemlje gdje prevladava strukovno obrazovanje izražen je otežan pristup poslu mladih nego u onim zemljama gdje prevladava unutarnje tržište rada. Takav otežan pristup zaposlenju odnosi se na mediteranske zemlje (Matković, 2011.).

U nastavku teksta analizirat će se stope nezaposlenosti mladih i opće populacije, kao i stope zaposlenosti mladih i opće populacije u Hrvatskoj koji će biti tablično prikazane.

Tablica 1

Stopa nezaposlenosti mladih (15 – 29) i opće populacije (15 – 64)

Godina	15 - 29	15 - 64
2014.	31,9	18,4
2015.	24,6	16,1
2016.	27,3	13,4
2017.	29,0	10,9
2018.	12,5	8,6
2019.	10,5	7,2
2020.	15,0	9,2
2021.	9,9	6,4

Izvor: Eurostat

Iz podataka je vidljiv konstantan pad nezaposlenosti mladih (15 – 29) od 2014. godine (31,9 %) do 2021. godine (9,9 %). 2018. godine dogodio se značajniji pad nezaposlenosti mladih za oko 17% u odnosu na prethodnu 2017. godinu kada je stopa nezaposlenosti mladih bila 29,%. Međutim, taj pad se nije konstantno zadržao te je došlo do porasta nezaposlenosti mladih 2020. godine kada je stopa nezaposlenosti bila 15%. Ipak, 2021. godina bilježi pad nezaposlenosti mladih u odnosu na prethodnu za oko 5%,

Kada se analiziraju podaci stope nezaposlenosti opće populacije (15 – 64) za navedeno razdoblje, također je vidljiv konstantan pad nezaposlenosti od 2014. godine do 2021.

godine. Od 2014. godine do 2019. konstantno se bilježi pad nezaposlenosti za oko 2%, ali 2020. godine dolazi do blagog porasta nezaposlenosti od 2%. Međutim, nakon 2020. godine vidljiv je nastavak pada nezaposlenosti opće populacije te je 2021. godine bio 6,4%.

Kada se uspoređi stopa nezaposlenosti mladih (15 – 29) i opće populacije (15 – 64) u Hrvatskoj vidljive su značajnije razlike u brojkama, odnosno stopa nezaposlenosti mladih je konstantno veća od stope nezaposlenosti opće populacije. Od 2014. do 2017. godine razlike su bile za oko 10%, gdje je stopa nezaposlenosti mladih bila veća. Međutim, 2018. godine stopa nezaposlenosti mladih približila se stopi nezaposlenosti opće populacije na razliku od 3% te se tako zadržala do 2021. godine.

U nastavku su tablično prikazane stope zaposlenosti mladih u dobi od 15 do 29 godina i stope zaposlenosti opće populacije (15 – 64 godine) u Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2021. godine.

Tablica 2

Stope zaposlenosti mladih (15 – 29) i opće populacije (15 – 64)

Godina	15 – 29 godina	15 – 64 godina
2014.	45,8	54,0
2015.	49,0	55,8
2016.	48,3	56,8
2017.	44,6	59,6
2018.	60,4	60,6
2019.	59,1	62,2
2020.	50,9	61,5
2021.	60,4	64,1

Izvor: Eurostat

Kada se analiziraju podaci o stopi zaposlenosti mladih (15 – 29) u Hrvatskoj za navedeno razdoblje, vidljiv je porast zaposlenosti od 2014. do 2021. godine. U 2018. godini stopa zaposlenosti mladih dosegla je vrhunac kada je bila 60,4% , što je porast od oko 15% u

odnosu na 2014. godinu kad je stopa zaposlenosti bila 45,8%. Pad zaposlenosti mladih dogodio se 2020. godine (50,9%) kada je pao za oko 10% u odnosu na 2018. godinu. Međutim, ponovno je došlo do porasta zaposlenosti mladih 2021. godine za 10% te je stopa zaposlenosti ponovno bila 60,4% kao i 2018. godine.

Iz podataka o stopi zaposlenosti opće populacije (15 – 64) u Hrvatskoj za navedeno razdoblje vidljive su manje oscilacije. Naime, prisutan je konstantan porast zaposlenosti od 2014. do 2019. godine za oko 3%. Blagi pad zaposlenosti opće populacije bio je 2020. godine, ali za samo 1% u odnosu na prethodnu godinu. 2021. godine ponovno je zabilježen porast stope zaposlenosti opće populacije te je on sad 64,1%.

Usporedbom stope zaposlenosti mladih (15 – 29) i opće populacije (15 – 64) u Hrvatskoj za navedene godine vidljive su razlike u postocima za oko 10%, gdje je stopa zaposlenosti mladih manja u odnosu na stopu zaposlenosti opće populacije. Međutim, 2018. godine stope zaposlenost mladih i opće populacije su se gotovo izjednačile, odnosno razlika je bila u 0,2%. Dvije godine kasnije, odnosno 2020. ponovno je došlo do razlike u stopi zaposlenosti za 10%, gdje je veću stopu zaposlenosti imala opća populacija. U 2021. stopa zaposlenosti mladih i dalje je manja od opće populacije, ali sada za razliku od oko 3%.

U nastavku će se analizirati što mladi smatraju da je uzrok njihove nezaposlenosti, koje su njihove preferencije pri traženju posla i kakav im je položaj na tržištu rada u Hrvatskoj.

Važno je spomenuti prekarni oblik rada koji se često veže uz mlade osobe. Naime, prekarni oblik rada najčešće se veže uz nesigurnost rada, međutim, i dalje ne postoji slaganje vezano uz samu definiciju prekarnog rada u literaturi. Kada se usporedi sa standardnim oblikom rada, prekarni rad se najčešće veže uz privremenu zaposlenost (Matković i sur., 2022.). Upravo mladi čine skupinu koja je najčešće zaposlena na određeno, odnosno privremeno je zaposlena. Prema podacima iz 2019. u Europskoj uniji četiri od deset osoba koje su mlađe od 29 godina bilo je zaposleno nekim od privremenih oblika rada. Vrhunac privremene zaposlenosti mladih u Hrvatskoj bio je 2014. godine kada je i premašio europski prosjek. Posjek privremeno zaposlenih mladih u Hrvatskoj od te 2014. godine nije se značajno smanjio te je 2019. godine iznosio 42, 0% što je i dalje

više od europskog prosjeka koji je 35,5% (Matković i sur., 2022). Prema istraživanju koje je provedeno 2016. i 2017. kroz projekt PIE News – Poverty, Income, and Employment News o potrebama mladih na tržištu rada u Hrvatskoj, pitalo ih se i o njihovom mišljenju o prekarnom radu, kako ono utječe na društvo i njih same. Navode kako im je takvim oblikom rada otežano osamostaljenje, što podrazumijeva i zasnivanje vlastite obitelji. Također, javlja se i osjećaj bespomoćnosti, odnosno mladi koji imaju status prekarnih radnika smatraju kako se ne mogu izboriti za prava koja im pripadaju kao osobama zaposlenima na određeno. Jedan od zabrinjavajućih rezultata je i što razmišljaju o odlasku u inozemstvo, gdje će moći zadovoljiti svoje potrebe (Mreža mladih hrvatske, 2018.).

Kada je riječ o tome što mladi smatraju kako im je potrebno prvi pronalazenju poslova Ilišin i Spajić Vrkaš (2017.) u svom istraživanju navode kako više nije važna informatička pismenost jer su gotovo do danas svi savladali. Najčešće navode važnost komunikacijskih vještina, poznavanje stranih jezika i stručne kvalifikacije i opće obrazovanje. Kao karakteristike koje navode pri sadašnjem ili budućem poslu ističu sigurnost radnog mjesta, prijateljsku i dobru radnu atmosferu, visoku plaću, mogućnost utjecaja na donošenje odluka i dovoljno slobodnog vremena nakon obavljenog posla. Iako ih većina na prvo mjesto kod važnosti zaposlenja stavlja sigurnost radnog mjesta što se u Hrvatskoj povezuje s radom u javnom sektoru, manje od trećine ih želi raditi u tom sektoru. Uglavnom navode kako ih zanima rad u privatnom sektoru i poduzetnička karijera, te jednog dana žele otvoriti svoju firmu, kafić, trgovinu i sl. Kod odlaska u inozemstvo „zauvijek“ većina mladih navodi kako im to nije opcija. Oko dvije petine mladih navodi kako bi htjelo otići u inozemstvo, ali na određeni period kako bi prikupili iskustvo i vještine.

Potruga za poslom ne predstavlja ni malo jednostavan zadatak kod mlade osobe nakon završenog obrazovanja. Pronalazak prvog posla i ulaska u trajniji posao ne predstavlja neku značajniju razliku. Samo 10% mladih nakon završetka obrazovanja imalo je neko iskustvo zaposlenosti, ali to ne podrazumijeva trajniju zaposlenost (Matković, 2011.). Proces pronalazenja posla nakon obrazovanja najbrži je za one koji imaju bilo koju diplomu tercijarnog obrazovanja, dok oni sa strukovnim obrazovanjem trebaju tražiti

posao nešto dulje. Oko polovine mladih koji imaju diplomu visokog obrazovanja u roku od šest mjeseci pronašla je posao koji je trajnijeg vijeka, dok se to odnosi samo na trećinu onih sa srednjoškolskom strukovnom svjedodžbom. Najteže pronalaze posao oni koji nemaju završeno srednje obrazovanje ili koji imaju samo gimnazijsko obrazovanje (Matković, 2011.). Također, jedan od razloga zbog kojeg je mladima otežano traženje posla je spremnost na njihovu profesionalnu i teritorijalnu mobilnost. Mladi često nisu spremni prihvatiti posao koji je izvan njihovog mjesta stanovanja i struke, ali takav posao bi bili spremni prihvatiti ako bi bio dobro plaćen (Ilišin i Spajić Vrkaš, 2017.). Poslove izvan njihove struke prihvatili bi oni koji imaju nižu razinu obrazovanja, dok se oni s visokom razinom obrazovanja prijavljuju na poslove za koje su u skladu s njihovim kvalifikacijama (Ilišin i Spajić Vrkaš, 2017.). Za brže i lakše pronalaženje posla prema Matkoviću (2011.) navodi se kako je važna izvanškolska praksa. Naime, time osoba stvara socijalne mreže i poznanstva te stječe dodatne vještine koje joj olakšavaju pronalaženja posla. Također, ističe se i već ranija uključenost na tržište rada, odnosno povremena zaposlenost tijekom obrazovanja i izvanredno studiranje zbog pronalaženja posla. Slične rezultate pokazalo je i istraživanje autora Bukovića (2012.) koje utvrđuje kako je uzrok visoke nezaposlenosti mladih upravo u obrazovnom sustavu. Naime, nije usklađen s potrebama tržišta rada, ali i tijekom obrazovnog procesa mladi ne stječu potrebna znanja i vještine koje su im važne za potrebe tržišta rada.

Prema istraživanju Matkovića (2011.) rezultati pokazuju kako su mladi često prekvalificirani za poslove koje radi ili rade na poslovima koji su izvan njihove struke za koju su se školovali. Oni koji su prekvalificirani s vremenom pronađu posao za koji su kvalificirani, dok oni koji su radili izvan struke teže kasnije pronalaze posao u svojoj struci.

Budući da su nezaposleni mladi s visokim obrazovanjem glavna skupina istraživanja ovog diplomskog rada, važno je navesti i neke njihove karakteristike i položaj na tržištu rada. Ono što karakterizira naše visoko obrazovanje je niska razina završnosti studija i produljeno studiranje u odnosu na ono planirano. Također, javlja se veliki broj studenata sa statusom student – radnik, odnosno radnik – student. Takvi studentski ugovori nisu

nikako povezani sa studijem i strukom za koju se student obrazuje. Osnovna svrha takvog oblika rada je osiguravanje materijalnih sredstava. Nadalje, ne postoji koordinacija između javnog i privatnog sektora i sustava visokog obrazovanja, a izvannastavna praksa je rijetka. To dovodi u pitanje strukovnu specifičnost visokog obrazovanja u Hrvatskoj (Matković, 2011.). Tržište rada u Hrvatskoj nije usklađeno s obrazovnim programom, te većina poduzeća nije niti zainteresirana za organiziranje ovakvog tipa prakse. Kada bi se ta koordinacija ojačala, mladi bi time stekli više znanja, vještina što bi im u budućnosti olakšalo zapošljavanje (Obadić, 2017.). Kada je fokus na zanimanju odgovarajuće složenosti, neusklađenosti su najznačajnije kod društvenih znanosti i usluga (turizam i promet), zatim slijede humanističke i obrazovne znanosti. Samo petina mladih koji rade izvan svoje struke završili su tehničke, prirodoslovne i medicinske studije (Matković, 2011.). Prema istraživanju Repalust i Velimirovi (2015.) prikupili su podatke o mišljenju o položaju vlastite struke visoko obrazovanih. Prema rezultatima utvrđeno je kako osobe koje imaju više ili visoko obrazovanje smatraju kako njihova struka nije adekvatno plaćena, cijenjena i prepoznata u društvu za razliku od osoba s nižom razinom obrazovanja. Visoko obrazovanje mladim omogućuje lakše pronalaženje posla, ali to ovisi i o sektoru za kojeg su se obrazovali i u kojem žele raditi. Želja za radom u određenom sektoru razlikuje se kod mladih s obzirom na razinu obrazovanja, socijalni status, spol, obrazovanje roditelja i sl. Visokoobrazovani mladi najčešće priželjkuju rad u javnoj upravi i u velikim privatnim firmama. Dok oni s nižom razinom obrazovanja priželjkuju rad u manjim firmama ili žele pokrenuti nešto svoje u poljoprivredi, obrtu, kafiću i sl (Ilišin i Spajić Vrkaš, 2017.).

3.2. Socijalna isključenost nezaposlenih mladih

Nezaposlenost mladih jedna je većih problema današnjice. Ona ne samo da pogađa pojedinca, već stvara posljedice i šire na zajednicu. Nezaposlenost za bilo kojeg pojedinca uzrokuje ekonomske, socijalne i političke posljedice. Gubitkom posla odnosno nezaposlenošću, pojedinac ima nedostatak prihoda što ga osiromašuje i smanjuje njegovu kupovnu moć. Socijalne posljedice zbog nezaposlenosti mogu osim na smanjivanje socijalnih kontakata, utjecati i na psihičko zdravlje. Pojedinac se uslijed nezaposlenosti

povlači u sebe i iz društva, što se može očitovati u agresivne stavove prema svojoj situaciji, konzumiranju alkohola i kriminalnom ponašanju. Nezaposlenost pojedinaca, pa tako i mladih može uzrokovati i određene političke posljedice. Zbog nezaposlenosti država mora više izdvajati iz proračuna za socijalne naknade, ali jedan od velikih problema je i odljev mozгова. Naime, uslijed nezaposlenosti veliki broj stručnjaka odlazi u inozemstvo u potrazi za poslom (Bilić i Jukić, 2014.). Za jasnije shvaćanje posljedica nezaposlenosti kod mladih osoba provedena su istraživanja o tome kako nezaposlenost utječe na mlade ljude i koje posljedice stvara na njihov život.

Prema istraživanju kojeg su proveli Koller - Trbović, Žižak i Jeđud (2008.) s nezaposlenim mladima nastoje utvrditi kako nezaposlenost utječe na mlade osobe i smatraju li se socijalno isključenima. Prema rezultatima istraživanja nezaposleni mladi nemaju velika očekivanja od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i države u pomoći pri traženju posla. Posao najčešće traže samostalno i na različite načine. Ono što je prisutno kod svih nezaposlenih mladih ispitanika je ekonomska isključenost. Navode kako im je za zadovoljavanje psihosocijalnih potreba, kao što su: druženje, putovanje, izlasci, odjeća i sl., potrebna financijska sredstva koja im nedostaju uslijed nezaposlenosti. To kod njih stvara određenu frustraciju, povlače se iz društva jer ne mogu pratiti svoje zaposlene prijatelje koji si to mogu priuštiti. Iako navode kako ih prijatelji ne isključuju iz društva i zadržavaju dobre odnose s njima i roditeljima, oni se sami povlače jer ne mogu zadovoljiti navedene potrebe i želje kao svoji zaposleni vršnjaci. Krivnju za svoju nezaposlenost mladi ispitanici prenose na državu i njezine institucije. Navode kako država svojim mjerama i politikom ne radi dovoljno kako bi im pomogla u rješavanju problema nezaposlenosti. Iz navedenog se može zaključiti kako mladi na taj način prepuštaju rješavanje svog problema drugima i preuzimaju pasivnu ulogu u pronalaženju rješenja.

Također, prema istraživanju Koller – Trbović (2009.) utvrđena je pasivnost mladih u rješavanju problema nezaposlenosti. Oni preuzimaju pasivnu ulogu i kao glavni urok njihove nezaposlenosti prebacuju na ekonomsku situaciju u zemlji i na nedostatak veza i poznanstava. Čak 11% mladih navodi kako ne bi poduzeli ništa u potrazi za poslom, nego bi čekali da dobiju posao. Nezaposlenost je ostavili određene posljedice na psihičko

zdravlje pojedinaca. Navode gubljenje smisla za životom, nedostatak motivacije i razočaranost. Također, kao posljedicu nezaposlenosti velika većina ističe ekonomsku ovisnost o roditeljima. Pogled na budućnost ne opisuju kao pozitivan i optimističan. Uglavnom navode kako im razmišljanje o budućnosti izaziva osjećaje straha, neizvjesnosti i besperspektivnosti.

Okolina i zajednica u kojoj mladi nezaposleni žive ima utjecaj u njihovoj angažiranosti u pronalaženju posla. Naime, oni koji žive s roditeljima koji ih „trpe“ u kućanstvu i ne potiču ih u traženju posla, uzrokuju njihovu nezainteresiranost u pronalaženju posla. Suprotno tomu, oni mladi koji odrastaju u obitelji gdje ih roditelji potiču da preuzmu vlastitu odgovornost i prilagode svoja očekivanja realnom životu, iskazuju veću zainteresiranost za pronalaskom posla (Buković, 2012.).

Zaposlena mlada osoba će imati preferencije razvijati svoje potencijale, težiti daljnjem napretku biti kreativna, proaktivna i uz to uspostavljati dobre odnose s ljudima. Gledajući iz obrnute perspektive, odnosno stanja nezaposlene mlade osobe, očigledno jest da osim ovisnosti, nezaposlenost kod mladih ljudi stvara osjećaj nezadovoljstva, sumnje u sebe, nepovjerenje u institucije i sustave, besperspektivnost i slično. Navedeno vodi do zaključka kako nezaposlenost zaista je jedna od najizraženijih varijabli kada je riječ o socijalnoj isključenosti. (Bašić i sur., 2015.).

3.3. NEET populacija

Kada je riječ o socijalnoj isključenosti, NEET populacija predstavlja najugroženiju skupinu, s toga je važno navesti karakteristike te skupine kako bi se dobila jasnija slika. Termin NEET javlja se u Velikoj Britaniji tijekom 90 – ih kada su se odvijale rasprave o potrebi za reintegracijom mladih u dobi od 16 do 18 godina, koje su napustile obrazovanje i nisu se uključile u tržište rada (Baturina i sur., 2020.). NEET (eng. Not in Employment, Education or Training) predstavljaju skupinu mladih u dobi od 15 do 29 godina, koji nisu zaposleni, u sustavu redovitog obrazovanja ili obrazovanja za odrasle i nisu uključeni u neku od mjera za osposobljavanje (Majdak i sur., 2021.).

Riječ je o heterogenoj populaciji koja ima različite karakteristike i potrebe, ali ono što je zajedničko osobama koje pripadaju ovoj populaciji je što ne stvaraju ljudski kapital u obrazovni tržišni sustav (Bedeniković, 2017.). Pokazatelji koji ukazuju kako osoba pripada NEET populaciji prema *Eurofondu* su sljedeći:

1. socio-demografski faktori – broj NEET osoba raste s porastom godina, a mlade su žene izloženije tome da postanu dijelom te populacije;
2. obrazovni uspjeh – najveći dio NEET populacije čine mladi ljudi sa sekundarnim stupnjem obrazovanja, međutim, rizik postajanja dijelom te skupine smanjuje se što je viša razina obrazovanja osobe;
3. registracija pri zavodima za zapošljavanje (Public Employment Services - PES) – dok je više od polovice ove skupine nezaposleno i više bi od dvije trećine istih htjelo raditi, samo 57% NEET osoba registrirano je pri PES- ovima;
4. kompozicija – više od polovine NEET populacije sastoji se od kratkoročno i dugoročno nezaposlenih;
5. varijacije između grupa – razlikuju se između zemalja članica Europske unije u veličini i kompoziciji populacije (Bedeniković, 2017).

Niska razina obrazovanja jedan je od najznačajnijih faktora koji upućuje da je osoba u NEET statusu te je zajednička gotovo svima u toj skupini. Nedostatak obrazovanja sa sobom vuče brojne posljedice, a neke od njih su nemogućnost pronalaska posla, a samim time i uključivanje u društvo (Bedeniković, 2017.).

O problematici i socijalnoj ugroženosti ove skupine ukazuju i istraživanja koja su provedena u Hrvatskoj. Autori Baturina, Majdak i Berc (2020.) proveli su istraživanje s osobama u NEET statusu u Hrvatskoj kako bi uvidjeli njihova obilježja i životne situacije. Kao uzrok svoje nezaposlenosti navode obilježja koja su izvan njihove mogućnosti, lošu ekonomsku situaciju u državi, zapošljavanje „preko veze“, ali navode i neka vlastita obilježja, kao što su izbirljivost prilikom biranja posla, nemotiviranost, nezainteresiranost i nedostatak vještina koje su im potrebne za zastupanje samih sebe. Također, ukazuju i na

nedostatke u hrvatskom obrazovnom sustavu. Ističu kako nisu dovoljno upoznati s obrazovnim programima, potrebama tržišta rada, programi nisu u skladu s potrebama i interesima mladih te nedovoljno praktične nastave.

Važno je istaknuti i kako se radi o populaciji koja nije sklona tražiti pomoć od institucija, što stručnjacima dodatno otežava stvaranje programa koji će im biti privlačni. Također, nesklonost traženja pomoći i usluga ove populacije dodatno stvara rizik od socijalne isključenosti i siromaštva (Baturina i sur., 2020.).

Procjenjuje se kako je 2017. godine od 50.898 osoba koje su u dobnoj skupini od 15 do 29, koje ne rade, nisu u redovitom obrazovanju, nisu u sustavu obrazovanju odraslih, njih čak 88% u NEET populaciji. Od tog postotka njih 73% čini neaktivna populacija, dok 16% čine nezaposleni. Najveći dio NEET populacije čine najmlađi te je njih moguće određenim aktivnostima vratiti u sustav obrazovanja ili aktivirati na tržištu rada. Po županijama najveći udio NEET populacije zastupljen je u Ličko – senjskoj (91%) i Vukovarsko – srijemskoj (90,5%) županiji. Najveći rizik od ulaska u NEET status imaju najmlađi, odnosno oni koji su završili samo osnovno obrazovanje i obrazovanje za učenike s teškoćama (Tomić i sur., 2018.).

Praćenje i evidentiranje NEET populacije pokazalo se jednim od glavnih izazova. Uzrok tome stručnjaci vide u njihovoj ranjivosti. Naglašavaju kako je potrebno održati posebno edukacije za mlade o važnosti zapošljavanja te ih je nužno pripremiti i educirati o potrebama tržišta rada već u najranijoj fazi obrazovanja (Baturina i sur., 2020.). Kako bi se riješio problem praćenja i evidentiranja osoba u NEET sustavu u Hrvatskoj se predlaže provođenje *NEET tracking sustava*. Sustav je zamišljen da prati osobe u NEET statusu preko usklađenih baza podataka. Pristup tim podacima bio bi ograničen samo na ovlaštene osobe (Mreža mladih hrvatske, 2018.).

O važnosti te populacije i politikama za njezino smanjivanje ukazuju i podaci *Eurostata*. Naime, od 2010. godine dostupni su podaci o broju osoba u NEET statusu. Te godine prosjek mladih u dobi od 15 do 34 godine u NEET statusu bio je 16,4 %, a u Hrvatskoj 18,2%, što ukazuje da je Hrvatsku bila malo iznad prosjeka. Međutim, taj postotak se s

godinama povećao. U 2013. prosjek osoba u NEET statusu na razini EU bio je 17,2 %, a u Hrvatskoj 23,2% (Majdak i sur., 2021.). Prema podacima iz 2021. prosjek osoba u NEET statusu u Hrvatskoj je 14,9%, a prosjek EU 12,3% (Eurostat, 2022.). Hrvatska je i dalje malo iznad prosjeka EU, ali vidljiv je pad u odnosu na prethodne godine. Nakon tih podataka jasno je kako je Europska unija morala kreirati određene politike kako bi smanjila postotak osoba u NEET statusu. S toga, donosi se *Operativni plan – učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020.* i *Plan implementacije Garancije za mlade (PIGzM) 2013. godine.* Garancijom za mlade cilj je osobama mlađim od 25 godina omogućiti kvalitetnu ponudu poslova, nastavak obrazovanja i sl. Nakon što su države članice implementirale ove mjere, podaci iz 2019. ukazuju kako je došlo do smanjenja osoba u NEET statusu u svim članicama na 13,6% (Majdak i sur., 2021.). Iz svega navedenog jasno je kako je NEET populacije jedna od najizloženijih skupina socijalnoj isključenosti i siromaštvu. S toga, važno je uspostaviti program za dolazak i praćenje osoba u NEET sustava kako bi se kreirale mjere i aktivnosti koje bi im olakšale uključivanje u društvo, obrazovanje i tržište rada.

4. Cilj i istraživačka pitanja

Osnovni cilj ovog rada je na temelju iskaza nezaposlenih mladih u Hrvatskoj razumjeti na koji način se nose sa statusom nezaposlenosti te koje posljedice nezaposlenost stvara u njihovom životu.

Istraživačka pitanja su sljedeća:

1. Kako se mladi nose sa statusom nezaposlenosti?
2. Kako mladi opisuju posljedice nezaposlenosti na njihov život?

5. Metoda

Provedeno je kvalitativno istraživanje, a podaci su se prikupljali metodom polustrukturiranog intervjua. Kvalitativno istraživanje omogućuje dublju analizu problema, a osnovni cilj kvalitativne analize je detaljno opisivanje i tumačenje kako bi se jasnije razumjele istraživane pojave. Kvalitativnom metodom istraživanja povećava se razumijevanje problema kojeg istražujemo (Milas, 2009.). Takvim načinom istraživanja nastoji se razotkriti značenje određenih odnosa koji vladaju među pojavama kao i to kakav je njihov utjecaj na socijalno ponašanje (Halmi, 1996.). Kao način prikupljanja podataka u ovom kvalitativnom istraživanju korišten je polustrukturirani intervju. Polustrukturirani intervju podrazumijeva određeni stupanj slobode kod intervjua, gdje ne postoji strogo određeni skup pitanja, već ih se može odrediti prema situaciji (Halmi, 1996.). Intervjuom odnosno razgovorom nastoji se od ispitanika prikupiti mišljenje, stavovi i osjećaji o određenom problemu, a u ovom slučaju kako se nezaposleni visoko obrazovani mladi u Hrvatskoj nose sa statusom nezaposlenosti. Pitanja na temelju kojih su se prikupljali podaci obuhvaćala su sljedeća područja: mladi i odrednice tržišta rada, utjecaj nezaposlenosti na fizičko i psihičko zdravlje, kvaliteta života.

Intervjui su provedeni sa svakim ispitanikom zasebno, a provoditelj intervjua bio je i sam autor ovog diplomskog rada. Prije provođenja intervjua ispitanici su bili upoznati s temom rada i okvirno o pitanjima.

Sudionici istraživanja su na početku provođenja intervjua, odnosno prikupljanja podataka dali svoj usmeni pristanak kako žele sudjelovati u istraživanju. Uvid u njihove osobne podatke imao je samo provoditelj istraživanja. Svi prikupljeni podaci su bili transkribirani te su u njima sudionici bili navedeni kao Ispitanik1, Ispitanik2 itd. Priloženi transkripti intervjua i snimke razgovora nisu sadržavali identifikacijske podatke sudionika, osim fakulteta kojeg su završili. Podaci su se prikupljali isključivo u znanstveno istraživačke svrhe, o čemu su sudionici bili obaviješteni. Ispitanici su informirani kako u bilo kojem trenutku istraživanja mogu odustati.

5.1.Uzorak

Ciljanu populaciju ovog istraživanja predstavljaju mladi koji su visokoobrazovani i nezaposleni, a metoda kojom se došlo do tih ispitanika je prigodnim uzorkom. Do sudionika ovog istraživanja došlo se na temelju poznanstava koji su bili dostupni u okolini, pristali su na sudjelovanje u istraživanju i ispunjavali su potrebne kriterije. Kao kriteriji za odabir tih sudionika je nezaposlenost duže od 6 mjeseci, visokoobrazovani, dob između 23 i 28, neuključenost u obrazovanje i dobrovoljnost sudjelovanja u istraživanju. Ta određena dob je uzeta kao kriterij jer je to prosječna dob završetka visokog obrazovanja, a kao kriterij visokog obrazovanja nije važno koje je područje obrazovanja.

U istraživanju je ukupno sudjelovalo 10 ispitanika, od kojih je pet ženskih i 5 muških osoba. Ispitanici dolaze iz područja grada Zagreba (3), Vinkovaca (4) i Vukovara (2) i jedan ispitanik iz Šibenika. Svi ispitanici su visoko obrazovani, ali iz različitih područja. Završili su prirodne znanosti, kao što su Prehrambeno tehnološki fakultet, Rudarsko – geološki – naftni fakultet, Zdravstveno veleučilište, zatim tu su još i Fakultet šumarstva i drvne tehnologije, Fakultet političkih znanosti, Ekonomski fakultete i Pravni fakultet. Područja na kojem su ispitanici pohađali fakultet su Zagreb i Osijek. Svi ispitanici nakon završetka fakultet nisu imali posao vezan uz njihovu struku, ali ni izvan struke. Jedino od poslova što navode studentski poslovi za vrijeme studiranja, ali i poslovi „na crno“ nakon završetka studiranja, odnosno poslovi bez ugovora kako bi na neki način ostvarili financijska sredstva i zadovoljili svoje osnovne potrebe. Duljina nezaposlenosti u prosjeku je od šest mjeseci do godinu dana. Nakon završetka studiranja u Zagrebu ili Osijeku oni ispitanici koji nisu iz tih gradova su se odselili od tamo i vratili u svoje mjesto prebivališta gdje žive s roditeljima. Razlog tome je ili nemogućnost pronalaska posla u gradu u kojem su studirali ili želja za pronalaskom posla u mjestu svog prebivališta. Oni ispitanici koji su iz Zagreba te su tamo i studirali, nakon završetka fakulteta ostali su živjeti sa svojim roditeljima, kao i za vrijeme studiranja.

5.2.Postupak

Istraživanje je provedeno od strane autora ovog diplomskog rada. Naime, na temelju prigodnog uzroka iz okoline došla sam do ispitanika koji bi odgovarali kriterijima za ovo

istraživanje. Svi sudionici istraživanja, odnosno ispitanici su dobrovoljno pristali sudjelovati u istraživanju i prije provođenja istraživanja upoznati su s temom rada i postupkom. Istraživanje je kvalitativno i provodili su se individualni intervjui u dogovoreno vrijeme, kada je to njima odgovaralo. Svaki intervju se provodio sa svakim ispitanikom zasebno i ispitanici se međusobno nisu poznavali. Intervjui su provedeni u privatnom prostoru, gdje je omogućena potpuna privatnost podataka. Dozvola za provođenje navedenog istraživanja dobivena od strane mentora ovog diplomskog rada te je rad u potpunosti etički proveden,.

5.3. Obrada podataka

U svrhu obrade podataka koristila se metoda analize okvira (*eng. Framework Analysis*). Prednost analize okvira je što pruža lakše shvaćanje načina na koji su rezultati dobiveni iz podataka. Analiza okvira sastoji se od pet koraka, a oni su:

1. Upoznavanje sa sadržajem,
2. Prepoznavanje tematskog okvira,
3. Indeksiranje,
4. Izrada tablica i
5. Povezivanje i interpretacija (Bryman, 1994.).

Teme su podijeljene na tri područja te su predzadane, a one su: 1. Mladi i odrednice tržišta rada 2. Utjecaj nezaposlenosti na fizičko i psihičko zdravlje i 3. Kvaliteta života. Nakon utvrđivanja tema sljedeći korak bio je preslušavanje intervjua i čitanje transkripata, te utvrđivanje kodova i kategorija kako bi ih se grupiralo u predzadane teme. Zatim je uslijedila izrada tablica na temelju tematske analize, odnosno tablice su izrađene za svaku temu za sve ispitanike. Kao posljednji korak bila je interpretacija podataka.

5.4. Etičke odrednice istraživanja

Prije provođenja intervjua ispitanici su upoznati s postupkom provođenja istraživanja i samom temom rada. Naime, svaki ispitanik zasebno je dobio sve potrebne informacije, odnosno kako će njihovi osobni podaci biti dostupni i vidljivi samo autoru ovog rada i provoditelju istraživanja. Ti podaci se koriste isključivo u istraživačke svrhe. Na temelju

njihovog statusa nezaposlenosti i ostalih kriterija koji odgovaraju ovom istraživanju upitani su žele li sudjelovati u istraživanju, na što su oni dali svoj pristanak. Dobili su uputu kako je riječ o polustrukturiranom intervjuu i područjima na koja se pitanja odnose, a ona su sljedeća: mladi i odrednice tržišta rada, utjecaj nezaposlenosti na fizičko i psihičko zdravlje, kvaliteta života. U bilo kojem trenutku mogli su postaviti pitanje ako im neko od pitanja nije jasno ili su mogli odustati od sudjelovanja u intervjuu, odnosno istraživanju. Sva pitanja koja su ispitanicima postavljena, navedena su u priložima.

6. Rezultati

Na temelju postavljenih istraživačkih pitanja već unaprijed bile su određene teme kao što je već prethodno navedeno. Analizom transkripata, odnosno rezultata, svaka od tema podijeljena je na kategorije koje su utvrđene u analizi transkribiranih intervjuua s visokoobrazovanim nezaposlenim mladima. Neke kategorije bit će potkrijepljene izjavama sudionika ovog istraživanja, ali i već provedenih postojećih istraživanja koja su ranije u radu navedena, a koja se odnose na nezaposlene mlade.

Tablica 3

Tema: Mladi i odrednice tržišta rada

Kategorije	Pojmovi
Izazovi pronalaska posla	Manjak ponude poslova Velika konkurencija Nedobivanje povratne informacije Izбирljivost pri traženju posla Uvjeti poslodavaca Namješteni natječaji
Prednosti zaposlenosti	Organizirano provođenje vremena Kvalitetniji život Napredovanje Financijska neovisnost
Iskustva s tržištem rada	Razočaranost Rad „na crno“

	Studentski poslovi Loša ponuda poslova
Perspektiva na tržištu rada	Neizvjesnost Odlazak u inozemstvo Prihvatanje posla izvan struke

Unutar teme „Mladi i odrednice tržišta rada“ nezaposleni mladi ističu brojne izazove s kojima se susreću prilikom pronalaska posla i ulaska u tržište rada. Unutar kategorije „Izazovi pronalaska posla“ pronađen je veći broj kodova. Neki od njih su manjak ponude poslova (*„Ispitanik1: Pa mislim da je razlog možda manjak poslova u struci, a možda je i problem to što želim vezano uz struku naći posao, specifičan posao vezan uz struku, tj. u određenom području pokušavam naći posao, a tih poslova možda i nema toliko...“*), *„Ispitanik8: Pa glavni uzrok je što se trenutno ne traži moje zvanje toliko“*. *„Ispitanik9: Pa mislim da ima previše nas u struci, a premalo poslova zapravo da se svi zaposlimo.“*), velika konkurencija (*„Ispitanik3: Pa mislim da je urok manjak poslova koje bi htjela raditi, ali i velika konkurencija.“*), nedobivanje povratne informacije i uvjeti poslodavaca (*„Ispitanik3: ...Očekivala sam također da će biti više oglasa za posao te da ću primiti više odgovora na same natječaje, da neće to ostati tako neodgovoreno“*). *„Ispitanik6: Smatram da je glavni razlog tome nerealni uvjeti poslodavaca da zahtijevaju višegodišnje radno iskustvo koje ja kao osoba koja je tek završila faksa ne ispunjavam“*. *Ispitanik10: ...To kao što sam rekla, ti uvjeti koje poslodavci traže prilikom zapošljavanja mi nemaju baš smisla. Traže neke godine radnog iskustva, a posao to stvarno uopće ne zahtjeva.“*). Također, unutar te kategorije pronađeni su i kodovi za izbirljivost pri traženju posla (*„Ispitanik2: ...Stanje na poslovnim ponudama koje ne zadovoljavaju barem po mom mišljenju neke kriterije koji bi bili dovoljno vrijedni toga da se potpuno predam nekom poslu, a da nemam puno za uzvrat dobiveno“*). *„Ispitanik5: Pa natječaji uglavnom ne odgovaraju mojim potraživanjima. Uvjeti rada i plaća nisu onakvi kakve bi želio. Rekao bi i da sam malo izbirljiv...“*), namješteni natječaji (*„Ispitanik1: Ha, također bi naveo.. prijavljivao sam se na razne poslove u državnim tvrtkama pa imam osjećaj da su možda neki poslovi i namješteni.“*).

Za kategoriju "Prednosti zaposlenosti" utvrđen je veći broj kodova. Oni su sljedeći: financijska neovisnost („Ispitanik10: ...Naravno tu je i plaća pa bi mogla odrediti kako to potrošiti. Najprije bih se odselila od roditelja. To je prva prednost...Eto najviše ta samostalnost i ovako u životu, a i financijska“). „Ispitanik9: Mogla bi se osamostaliti, otići od roditelja, sama sebi financije sređivat“. „Ispitanik8: Pa prednosti su sigurno da si samostalan, da imaš tu i financijski izvor i možeš si sam platiti što ćeš, kako ćeš i gdje.“), kvalitetniji život („Ispitanik1:Pa imao bi šta ja znam...organiziran dan, tjedan, mjesec, imao bi stalna primanja, mogao bih se bolje planirati i imao bi jednostavno kvalitetniji život“. „Ispitanik7: Imaš svoj posao na koji odeš svaki dan, možeš si organizirat svoj dan kako ćeš, šta ćeš. Imaš mjesečna primanja i znaš kako ćeš ih trošiti. Na primjer hoćeš li uštediti, na što ćeš ih potrošiti ili nešto tako.“) i napredovanje („Ispitanik3: ...Napredak u karijeri, ljudi ne stoje na mjestu nego uče i rade i napreduju i grade sebe“. „Ispitanik1: ...Samim time mogu više ulagati u sebe, u svoje znanje...“).

Unutar kategorije "Iskustva s tržištem rada", također je utvrđen određeni broj kodova. Među njima se ističu studentski poslovi („Ispitanik1: Pa nemam neka posebna iskustva s tržištem rada...Povremeno radim na crno“. „Ispitanik3: Nikad prije nisam bila zaposlena, isključivo sam radila studentske poslove“. „Ispitanik6: Radila sam studentske poslove, većinom hostesiranje i to u mjesecima kada nije bilo puno obveza na faksu. Područje rada bilo je u Zagrebu. To mi je bio jedini posao pa iskustva s tržištem rada nažalost nemam.“), razočaranost tržištem rada i loša ponuda poslova („Ispitanik3: Pa očekivala sam puno više, očekivala sam da ću imati neku prednost pri zapošljavanju budući da sam se školovala van države. Očekivala sam također da će biti puno više oglasa za posao“. „Ispitanik9: Pa nisu najbolja jer mislim da mi ne nude poslove za koje sam osposobljena“. „Ispitanik10: Pa nemam neka pozitivna iskustva s tržište, rada, Nisam još radila u struci, eto samo te studentske poslove. I dalje nemam posao tako da nemam tu sad nešto puno za reći. Nisam baš zadovoljna ponudom poslova.“).

Za kategoriju "Perspektiva na tržištu rada" utvrđen je određeni broj kodova, a oni su sljedeći: neizvjesnost („Ispitanik6: Teško mi je razmišljati o budućnosti, neizvjesno je stvarno...Stvarno bi htjela naći što prije posao. Imam osjećaj kao da stojim na mjestu i

ništa se ne događa“. „Ispitanik8: Pa nadam se da ću u struci naći što prije posao, mislim da će se u budućnosti više pažnje pridonositi mojoj struci, dakle šumarstvu. Mislim da će se to više cijiniti i da će biti veća potreba za tim“. „Ispitanik1: Ne bi ju ocijenio pozitivno, međutim, ne treba odustajati i ja ću se nastaviti truditi naći posao u struci, tako da nadam se da će biti bolje.“), odlazak u inozemstvo i prihvaćanje posla izvan struke („Ispitanik10: Jako me brine budućnost. Želim stabilnost u životu, a to dolazi s dobrim poslom. Nisam sigurna hoću li to postići u Hrvatskoj, zato sam počela razmišljati o preseljenju u Irsku ili Njemačku. A opcija je i neki posao izvan struke, ali bar da bude ono u nekim okvirima struke“. „Ispitanik9: Pa nadam se da ću uskoro naći posao u struci jer je to ono što sam si zamišljala, a ako baš u određeno vrijeme ne uspijem naći nešto u struci, normalno da ću tražiti posao i u nekoj drugoj struci jer mislim da nema smisla biti nezaposlen neko duže vrijeme“. Ispitanik1: Pa dodatno obrazovanje nikad nije isključeno, a odlazak u inozemstvo s obzirom na struku, mislim da je neupitno. Također, prijavljujem se na razno razne natjecanje u inozemstvu, to isto nije isključeno.“).

Sljedeća tema koja će se analizirati je kakav je utjecaj nezaposlenosti na fizičko i psihičko zdravlje.

Tablica 4

Tema: Utjecaj nezaposlenosti na fizičko i psihičko zdravlje

Kategorije	Pojmovi
Organizacija provođenja dana	Lijenost Kućni poslovi Bavljenje sportom Višak slobodnog vremena
Posljedice na psihičko zdravlje	Stres Bezvoljnost Nesigurnost

Unutar kategorije “Organizacija provođenja dana” pronađen je određen broj kodova. Neki od njih su višak slobodnog vremena („Ispitanik10: Nije sad da imam neš' zanimljiv dan

ni da mi je ispunjen. Mislim, meni je cijelo vrijeme kao slobodno vrijeme. Otišla bi ja ovako možda na neke treninge, ali opet glupo mi je pitat roditelje da mi to plaćaju“. „Ispitanik6: Moj cijeli dan je slobodno vrijeme. Grozno...Pa kao što sam već rekla imam ga previše i uglavnom ga trošim na traženje posla, tu i tamo se vidim s prijateljima, ali ono nije baš da imam nešto isplaniran da“. Ispitanik9: Pa mislim da imam previše slobodnog vremena i da je nemoguće toliko slobodnog vremena u potpunosti iskoristiti. Tako da ono, nisam baš prezadovoljna, mislim da mogu više od toga.“), lijenost („Ispitanik9: Što se tiče fizičkog zdravlja, mislim da sam se dosta ulijenila, kako nemam posao nisam baš nešto aktivna, ulijenim se, legnem u krevet i ništa. Pomažem roditeljima oko kuće, što god mogu da iskoristim to slobodno vrijeme, ali opet mislim da ga imam previše da ga u potpunosti iskoristim bez stalnog posla.“), bavljenje sportom („Ispitanik1: ...A fizičko zdravlje to je možda pozitivno utjecalo jer imam višak vremena pa tu energiju usmjeravam na bavljenje sportom, tako da to je možda pozitivno.“).

U slijedećoj kategoriji “Posljedice na psihičko zdravlje” pronađeno je nekoliko kodova, a među njima su stres, bezvoljnost i nesigurnost („Ispitanik10: Nekako sam stalno pod stresom, baš sam nezadovoljna cijelom tom situacijom. Osjećam se baš beskorisno i naravno da to loše utječe na mene, a i sigurno na moje roditelje“. „Ispitanik9: Dosta sam okupirana tim svim i baš mi bude u određenim trenucima jako teško jer imam osjećaj kao da se nikad neću uspjjet ostvarit u poslu“. „Ispitanik6: Puno manje izlazim, povučenijsa sam i bezvoljna. Cijela ta strka oko nezaposlenosti mi je jako stresna i samo želim da se tu nešto promijeni“. „Ispitanik1: Pa moguće, tako što na psihičko zdravlje utjecala je na način da sam možda malo živčaniji nego inače.“). Međutim, određeni broj ispitanika se izjasnio kako nezaposlenost nije utjecala na njihovo psihičko zdravlje ili bar ne u tolikoj mjeri da su primijetili („Ispitanik5: Pa nije. Za sad je još uvijek sve dobro“. „Ispitanik7: Pa nije, ne mogu reći da je utjecala. Naravno da bi voljela radit i to sve, ali mislim da sam nekako još na početku tog cijelog puta u traženju posla, ali ako duže potraje naravno da će utjecat“. „Ispitanik8: Pa trenutno još ne, ali zasigurno ako se ovako nastavi da će imat posljedice.“).

U nastavku je analizirana tema o tome kakav odnos nezaposleni mladi imaju s okolinom i kako su zadovoljni svojom kvalitetom života.

Tablica 5

Tema: Kvaliteta života

Kategorije	Pojmovi
Odnosi s roditeljima	Pritisak roditelja Izvor financijskih sredstava Život pod istim krovom Pomoć pri traženju posla
Odnosi s prijateljima	Podrška Zaposleni prijatelji Smanjeno druženje Neusklađeni raspored
Priuštivost želja i mogućnosti	Manjak financijskih sredstava Zadovoljavanje osnovnih potreba Želja za razonodom Želja za samostalnošću

Unutar kategorije “Odnosi s roditeljima” utvrđeno je nekoliko kodova. Oni su sljedeći: život s roditeljima, izvor financijskih sredstava („*Ispitanik6: Živim od džeparca mojih roditelja i sramota me što je tako...S obzirom da imam krov nad glavom i da me roditelji još nisu „šutnuli“ ajde neka bude 2/5 (kvaliteta)*“). *Ispitanik7: Živim s roditeljima tako da mi roditelji daju. Roditelji mi rade tako da me financiraju, osiguravaju mi neke potrebe što imam i sve ostalo*“). „*Ispitanik9: Živim s roditeljima i eto koliko mi oni ponude i daju toliko imam*“). „*Ispitanik10: Ovisim o džeparcu svojih roditelja i živim s njima tako da eto, oni me uzdržavaju trenutno. Nije baš idealno, ali eto.*“), pritisak roditelja („*Ispitanik1: Roditelji me možda forsiraju da nađem posao što prije, ali i oni me razumiju u neku ruku*“). „*Ispitanik5: Kao što sam već rekao, roditelji malo isto stvaraju pritisak da nađem posao*“). „*Ispitanik6: Pa imam dobar odnos s roditeljima, iako i njih više frustrira*

to što nemam posao, a i meni je već neugodno“. „Ispitanik8: ...Samo je neki određeni pritisak od strane roditelja za poslom i to da se što prije osamostalim“. „Ispitanik9: A s roditeljima i nisu odnosi baš najbolji. Misle da se dovoljno ne trudim oko pronalaska posla, a ja mislim da to nije istina jer dajem sve od sebe da nađem posao.“) i pomoć pri traženju posla („Ispitanik6: I roditeljima je to sve pritisak. Često mi šalju razne poslove, a meni nikako da se „posreći“.“).

Za kategoriju “Odnosi s prijateljima” pronađen je veći broj kodova. Među njima su podrška („Ispitanik1:Neki prijatelji su također bili nezaposleni i u mojoj situaciji pa me razumiju.“), neusklađeni raspored, smanjeno druženje („Ispitanik10: Pa imam dobre odnose s prijateljima i roditeljima. Zadovoljna sam s tim. Iako sad već neki prijatelji rade pa se i ne viđamo tako često. Kad oni imaju slobodan dan ili nešto uglavnom žele odmoriti i tako“. „Ispitanik3: Pa zadovoljna sam kao što sam rekla, ali boljela bih naravno provodit više vremena s njima, a to je moguće jedino ako nađem neki posao koji bi imao slično radno vrijeme kao i njihovi“. Ispitanik6: S prijateljima se manje viđam nego inače, iako su neki od njih također nezaposleni pa me razumiju.“), zaposleni prijatelji („Ispitanik1: Pa razlikujemo se u tome što oni imaju organiziran dan, dok ja možda trenutno nemam, imaju više novaca pa mogu si kvalitetnije organizirat slobodno vrijeme, mogu si priuštiti neke stvari koje si ja trenutno ne mogu priuštiti, ali to će se promijeniti. Nadam se“. „Ispitanik2: Pa mislim da ljudi nakon što se zaposle, pod navodnicima nađu pravi posao, sigurno malo odgovornije i odraslije gledaju na svoje okruženje i generalno na samog sebe, tako da vidim razliku u tom aspektu“. „Ispitanik5: Pa mislim da imaju uređeniji dan, tjedan. Idu radit uvijek u isto vrijeme, mogu se organizirat. Ali opet mislim da ja imam više slobodnog vremena od njih“. „Ispitanik6: Njima se barem nešto događa u životu. Za početak. I vikend im puno više znači jer je to vrijeme kada se mogu odmoriti. O tome da mogu izaći negdje ili otići u shopping da ne pričam. „Ispitanik7: Pa svakako oni izgledaju puno zadovoljnije, sretnije, ispunjenije, samim time što si mogu priuštiti nešto, pomoć svojim bližnjima.“).

U posljednjoj kategoriji “Priuštivost želja i mogućnosti” pronađen je određeni broj kodova, a oni su: zadovoljavanje osnovnih potreba, manjak financijskih sredstava

(„Ispitanik10: Pa ne volim ovisiti o drugima i ni malo mi nije drago kad svako nekoliko dana moram roditelje pitati novce kako bi mogla podmiriti određene troškove u svom životu. Ne želim ovisiti o roditeljima ili nekom drugom, htjela bi se osamostaliti. S tim uglavnom podmirim ono osnovno, glupo mi je sad njih ispitivat da mi daju za van i izlaske ili za odjeću neku sad. Uglavnom imam ono što mi treba, ali eto već mi je stvarno neugodno“). „Ispitanik7: Mogu si priuštiti neke osobne stvari, ali neke svoje potrebe ne mogu zadovoljiti s tim novcima što mi roditelji daju.“), želja za razonodom, želja za samostalnošću („Ispitanik1: Pa volio bi ih potrošiti na samostalnost, na samostalnu organizaciju života, na putovanja, na puno stvari koje su mi neophodne za samostalnost“). „Ispitanik3: Pa sigurno bi se voljela osamostaliti, mislim da mi je vrijeme za to. Vjerojatno bi pronašla vlastiti smještaj i odvojila se od svojih roditelja“). „Ispitanik6: Da imam novaca, trošila bi ih na odjeću, kave, putovanja i sl. Sad si to sve uskraćujem jer ne želim žicati roditelje.“).

7. Rasprava

Nezaposlenost mladih danas predstavlja jedan od većih problema današnjice, s toga je bilo važno analizirati kako se mladi nose s problemom nezaposlenosti i koliko je nezaposlenost utjecala na njihovu socijalnu isključenost.

Najprije je bilo važno analizirati kakav odnos mladi imaju prema radu i što smatraju koji je uzrok njihove nezaposlenost. Analiza podataka je pokazala kako nezaposleni mladi o radu ističu pozitivne strane. Ono što najčešće ističu kod zaposlenosti i rada je organizirano provođenje vremena, financijska neovisnost, napredak u karijeri i rad na sebi te kvalitetniji život. Također, drugi rezultati istraživanja ističu ove prednosti prilikom zaposlenja koje navode mladi (Koller – Trbović, 2009.). Međutim, mladi se susreću i s nekim izazovima prilikom pronalaska posla i nemaju gotova nikakva iskustva s tržištem rada. Uvjeti poslodavaca koji se od njih zahtijevaju su nerealni i u poslodavcu vide najvećeg „neprijatelja“. Smatraju kako su natječaji namješteni, a poslovi se dobivaju „preko veze“ (Koller – Trbović, 2009). Mladi se politički rijetko angažiraju i preuzimaju pasivnu ulogu u društvu, a za uspjeh u hrvatskom društvu često navode kako je potrebno korištenje obiteljskih i političkih veza (Gvozdanović i sur., 2019.). Također, ponude za posao s

kojima se mladi susreću uglavnom su ponude za neadekvatan posao, odnosno posao izvan struke (Majdak i sur., 2021.). Sve to pokazali su i rezultati ovog istraživanja. Prema analizi podataka može se utvrditi kako su mladi nezadovoljni uvjetima koji se od njih očekuju pri pronalaženju svog prvog posla nakon završetka obrazovanja. Smatraju kako poslodavci od njih previše zahtijevaju, a oni takve uvjeti nisu niti mogli ispuniti s obzirom na to kako nemaju ni dana radnog iskustva. Navode i kako su natječaju često namješteni što uzrokuje njihovu nezaposlenost te kako oni tu ne mogu ništa učiniti. Također, ti rezultati utvrđeni su i u istraživanju Majdak i sur. (2021.) kako postoje određene neusklađenosti između očekivanja nezaposlenih mladih osoba, očekivanja poslodavca i potreba tržišta rada. Prisutna je i razočaranost jer ne dobivaju povratne informacije od poslodavaca na natječaje za koje su se prijavili, što ih dodatno demotivira u daljnjem traženju posla, a ako i dobiju ponudu za posao ona uglavnom nije u njihovoj struci. Međutim, uzrok svoje nezaposlenosti mladi ne pripisuju samo poslodavcima, nego i vlastitoj izbirljivosti prilikom prijave na posao. Imaju određena očekivanja i uvjete zbog kojih bi prihvatili posao kao što su mjesto zaposlenja, plaća i sami uvjeti rada. Takvi rezultati potvrđeni su i u istraživanju drugih autora (Baturina i sur., 2020.; Ilišin i Spajić Vrkaš, 2017.). Sve to dovodi do određenih nesigurnosti kada je riječ o perspektivi na tržištu rada. Prema rezultatima mladi navode kako im neuspjeh pri traženju posla i sve duža nezaposlenost stvara osjećaj neizvjesnosti, razočaranosti. Strahuju za svoju budućnost, ali dalje pokušavaju ostati pozitivni. Takvi rezultati potvrđeni su i u drugim istraživanjima (Koller – Trbović, 2009.; Bašić, 2015.). Utvrđena neizvjesnost i strah za budućnost mladih u ovom istraživanju kod nekih je kao rješenje za svoju nezaposlenost upravo pronašla u odlasku u inozemstvo. Tamo se nadaju uspješnijoj budućnosti i lakšem pronalasku posla. Ne navode to kao želju, već više kao potrebu i rješenja za trenutačno nepovoljnu vlastitu ekonomsku situaciju. Takvi rezultati pronađeni su i u drugim istraživanjima (Gvozdanić i sur., 2019.; Ilišin, 2006.). Takvi rezultati izazivaju zabrinutost za budućnost zemlje zbog odlaska mladih visokoobrazovanih stručnjaka u inozemstvo te je potrebno kreirati mjere kako bi ih se zadržalo u zemlji i pružila prilika za zapošljavanje i napredak.

Visoko obrazovanje jedno je od obilježja koje je važno za ovo istraživanje. Prema rezultatima istraživanja može se utvrditi kako svi mladi žele pronaći posao u struci za koju su se i školovali, te smatraju kako im je stupanj obrazovanja koji su postigli dovoljan za pronalazak posla. Međutim, poslodavci imaju ipak veća očekivanja od svojih budućih radnika i najčešće traže određene godine radnog iskustva što ovi nezaposleni mladi koji su tek završili svoje obrazovanje nemaju. Također, iz rezultata je vidljivo kako mladi smatraju da njihova struka trenutno nije dovoljno prepoznata u društvu, neki navode i kako nije dovoljno plaćena, ali nadaju se kako će se to promijeniti u budućnosti. Istraživanje Repaulsta i Velimirović (2015.) također je potvrdilo kako mladi koji imaju više ili visoko obrazovanje smatraju kako im struka nije dovoljno plaćena, prepoznata u društvu za razliku od osoba koje imaju niže obrazovanje. Prema rezultatima istraživanja mladi su spremni prihvatiti bilo kakav posao iako je on možda ispod razine njihovog obrazovanja, ali žele se uključiti u tržište rada kako bi mogli dokazati koje su njihove sposobnosti, kako bi se osamostalili i asimilirali u svijet odraslih. Takve rezultate potvrđuju i druga istraživanja (ILO, 2016.; Matković, 2011.).

Nezaposlenost kod mladih može uzrokovati posljedice na psihičko i fizičko zdravlje. To potvrđuje i istraživanje Strandh i sur. (2014.) koje objašnjava kako je mladost osjetljivo razdoblje života, a izloženost nezaposlenosti ostavlja određeni trag na mentalno zdravlje. Ako nezaposlenost potraje moguća je povećana razina stresa, demotiviranost i pesimizam. Budućnost za mladu osobu u takvom slučaju je negativna, javlja se osjećaj straha, neizvjesnosti i sumnje u sebe (Koller – Trbović, 2009.; Bašić, 2015.). U ovom istraživanju pokazalo se kako je nezaposlenost kod nekih ispitanika uzrokovala posljedice na psihičko zdravlje. Ističu kako stalno imaju osjećaj da su pod pritiskom što im stvara stres i negativno utječe na njihovo zdravlje. Neizvjesna budućnost im stvara osjećaj nesigurnosti i strahuju kako neće dobiti priliku da se ostvare u poslu. Nezaposlenost zasigurno ostavlja traga i na fizičko zdravlje. Analiza podataka je pokazala kako su mladi najčešće nezadovoljni provođenjem slobodnog vremena, kojeg kako navode imaju viška. Taj višak slobodnog vremena uglavnom provode u traženju posla, obavljanju kućanskih poslova, a neki navode kako se povremeno bave i sportom. Međutim, kod nekih je nezaposlenost

uzrokovala lijenost i nemotiviranost za tjelesnom aktivnošću. Takvi rezultati potvrđeni su i u istraživanju Koller – Trbović (2009.) u kojem je utvrđena deprivacija latentnih funkcija uslijed nezaposlenosti. Također, istraživanje autora Gvozdanović i sur. (2019.) utvrđuje veliki postotak mladih koji se ne bave nikakvim tjelesnim aktivnostima i ukazuje na potrebu za njihovo animiranje i uključivanje u razne programe fizičke rekreacije.

Analizirana je i tema o tome kakvi su odnosi nezaposlenih mladih sa svojom okolinom i kako su zadovoljni s kvalitetom svog života. Kada je riječ o odnosima mladih s roditeljima, većina njih i dalje živi u kućanstvu sa svojim roditeljima, a razlog tome je nezaposlenost i samim time financijska neovisnost. Mladi zadržavaju dobre odnose sa svojim roditeljima, uvažavaju njihove savjete i sami u budućnosti žele primijeniti njihov odgojni stil u odgoju vlastite djece (Gvozdanović i sur., 2019.). Prema rezultatima istraživanja mladi također navode kako imaju dobre odnose sa svojim roditeljima i svi ispitanici u ovom slučaju i žive sa svojim roditeljima. Roditelji su im velika podrška i većini njih i financijska podrška. Međutim, imaju osjećaj kako su teret svojim roditeljima zbog toga što ih i dalje financiraju, ali postoje i određene tenzije u njihovom odnosu. Roditelji im stvaraju pritisak da nađu posao, iako se trude imati razumijevanja za njihovu situaciju. Sve to stvara još veću želju za osamostaljivanjem kako bi mogli rasteretiti svoje roditelje, ali i raspolagati svojim novcima onako kako oni to žele. Kako je posljedica nezaposlenosti ekonomska ovisnost o roditeljima potvrđeno je i u istraživanju Koller – Trbović (2009.).

U životu mladih od iznimne važnosti su im i odnosi s prijateljima. Uz svoje vršnjake mladi sazrijevaju i izgrađuju svoj identitet (Gvozdanović i sur., 2019.). Prema analizi rezultata utvrđeno je kako svi mladi navode kako imaju dobre odnose s prijateljima i kako im pružaju podršku i razumiju njihovu situaciju jer su i neki od njih, također nezaposleni ili su bili nezaposleni. Međutim, odnosi s prijateljima koji su zaposleni su ipak malo drugačiji. I dalje zadržavaju dobre odnose s njima i ne trpe osudu od njih, ali navode kako oni imaju drugačiji raspored od njih, nemaju višak slobodnog vremena i imaju organizirano provođenje vremena. Također, ti prijatelji su financijski neovisni i mogu si priuštiti putovanja, izlaske i samostalan život za čime žude i ispitanici ovog istraživanja.

Sve to nije utjecalo na njihove odnose te su i dalje u dobrim odnosima, ali se manje druže jer ih ne mogu pratiti u svim tim aktivnostima, koje bi i sami željeli, niti uskladiti vrijeme druženja, obzirom kako ti zaposleni prijatelji imaju okupiraniji raspored. S toga, može se zaključiti kako se ipak nezaposleni mladi sami izoliraju od svojih prijatelja koje ne mogu pratiti u svim tim aktivnostima, a koje bi i sami htjeli kada bi si ih mogli priuštiti. Takvi rezultati potvrđeni su i u istraživanju Koller – Trbović i sur. (2009.).

Glavni pokazatelj socijalne isključenosti je upravo nezaposlenost. Osobe koje su socijalno isključene nisu uključene u tržište rada, ne sudjeluju u društvenim događanjima i aktivnostima, kulturno, prostorno i institucionalno su isključeni (Kieselbach, 2003.). Nezaposlenost uzrokuje pad životnog standard, smanjuju se socijalni kontakti, javlja se osjećaj srama te gubitak društvenog statusa (Pohlah, 2018.). Budućnost za takve pojedince je nesigurna što utječe na pojedinčev osjećaj pripadnosti društvu. Prema rezultatima ovog istraživanja utvrđeno je kako je nezaposlenost utjecala na socijalnu isključenost mladih u pojedinim segmentima. Najprisutnija je ekonomska izolacija. Zbog nezaposlenosti, nemaju stalna primanja što je uzrokovalo određene posljedice. Život s roditeljima jedno je od rješenja zbog nedostatka prihoda. To za njih nije idealno rješenje, ali im olakšava situaciju. Kao rezultata toga javlja se velika želja kod mladih za samostalnošću i preseljenje od roditelja. Nedostatak prihoda uzrokovao pad životnog standarda. Kako gotovo svi ispitanici ovise o financijskoj situaciji svojih roditelja, nisu u mogućnosti samostalno raspolagati приходima onako kako oni to žele. Kada bi to mogli, priuštiti bi se putovanja, izlaske pa i štednju. S novcima koji su im roditelji u mogućnosti osigurati mogu si priuštiti ono osnovno. Loša ekonomska situacija utjecala je kod mladih na njihove odnose s prijateljima i okolinom. Naime, ne smatraju se izolirano od svojih prijatelja jer ih prijatelji razumiju i podrška su im, ali zbog lošije financijske situacije ne mogu slijediti svoje zaposlene prijatelje u putovanjima i izlascima. Također, kako su im neki prijatelji zaposleni imaju drugačiji raspored od njih i često ne pronalaze vremena za druženje. Financijska situacija im onemogućuje zadovoljavanja određenih potreba i sudjelovanje u određenim aktivnostima kao što su putovanja i izlasci, što kod njih pobuđuje osjećaje bezvoljnosti i srama. Nezaposlenost je uzrokovala višak slobodnog vremena, što ovi mladi

ne znaju kako iskoristiti i najčešće ga provode u kući što ih je dodatno izoliralo. Pristup raznim uslugama i aktivnostima koje bi bile privlačne mladim ljudima na lokalnoj razini smanjili bi rizik od ulaska u socijalnu isključenost.

Kao razloge svoje nezaposlenosti pripisuju raznim indikatorima. Najčešće navode kako je to trenutno stanje na tržištu rada, njihova struka nije dovoljno prepoznata i velika je konkurencija na tržištu rada, odnosno previše je onih koji se žele zaposliti, a premalo radnih mjesta. COVID kriza jedan je od uzročnika otežanog dolaska do posla ovim mladim osobama. Zemlje koje su pogođene COVID krizom zahvatila je povećana stopa nezaposlenosti. Prema podacima je utvrđeno kako je nezaposlenost pogodila 13, 6% mlade radne snage diljem svijeta (Schmidt Klaus i Sher Verick, 2021.). Kako bi ublažila posljedice COVID krize na nezaposlenost mladih EU je donijela paket potpore za zapošljavanje mladih u četiri dijela: 1. Jačanje Jamstva za mlade, 2. Strukovno obrazovanje i osposobljavanje otporno na promjene u budućnosti, 3. Novi poticaj za naukovanje i 4. Dodatne mjere potpore za zapošljavanje mladih (Europski parlament, [2020.](#)). Također, neke grupe ljudi su pod većim rizikom od posljedica na mentalno zdravlje ako se COVID kriza nastavi, a među njima su nezaposleni (Čorkalo i sur., 2020.). S toga, važno im je osigurati pomoć i brigu o psihičkom zdravlju kako bi očuvali psihičko zdravlje. Nezaposlenost je i na mlade u ovom istraživanju ostavila posljedice na psihičko zdravlje. Nemogućnost pronalaska posla, nerealni uvjeti poslodavaca, život s roditeljima i uskrata određenih potreba uzrokovala je stres kod ovih mladih ljudi te frustraciju. Žele se dokazati u poslu, započeti karijeru i napredovati, asimilirati u svijet odraslih. Sve to omogućilo bi im osamostaljenje i financijsku neovisnost koju toliko žele.

Kako bi se smanjio problem nezaposlenosti mladih i posljedice koje nezaposlenost ostavlja na život ovih mladih potrebno je donijeti strateške dokumente i mjere koje će smanjiti problem nezaposlenosti mladih. Ublažavanje nezaposlenosti predstavlja izazov Europskoj uniji pa tako i Hrvatskoj, stoga su donese neke mjere kako bi se ublažio taj problem. Aktualni dokument Europske Unije jest Zakonodavni paket za Kohezijsku politiku za razdoblje 2021.-2027. iz kojeg proizlaze daljnje inicijative na brojnim

područjima. Odnosi se i na područje Europskog socijalnog fonda plus (ESF+) kojemu je jedan od ciljeva osiguravanje potpora za zapošljavanje mladih (Uredba (EU) 2021/1057).

Nadalje, 2013. godine na snagu stupa *Garancija za mlade* (GZM) s ciljem rješavanja pitanja nezaposlenosti mladih, odnosno bržom aktivacijom istih na tržištu rada što podrazumijeva kvalitetnu ponudu zapošljavanja u roku četiri mjeseca od trenutka napuštanja ili završetka obrazovanja ili ulaska u nezaposlenost. Ovaj pristup dao je rezultate na razini EU samo tri godine nakon pokretanja istoga, što je dovelo do smanjenja nezaposlenosti mladih (Bedeniković, 2017.).

Garancija za mlade prvi puta u Hrvatskoj prihvaćena je 2014. Njezinom provedbom nastoje se ostvariti da svaka mlada osoba mlađa od 25 i mlađa od 30 dobije priliku za vježbeništvo, kvalitetnu ponudu posla, obuku na poslu, nastavak obrazovanja unutar četiri mjeseca ako nastupi nezaposlenost (Bejaković i Mrnjavac, 2016.). *Plan implementacije Garancije za mlade* predstavlja dokument koji je izrađen u suradnji kroz Savjet ministra rada i mirovinskoga sustava prema uputi Europske komisije. Taj plan podijeljen je u dvije cjeline. Prva cjelina obuhvaća mjere i reforme kojima je cilj spriječiti rano napuštanje obrazovanja i aktivaciju neaktivnih mladih osoba. Druga cjelina predstavlja reforme i mjere kojima je cilj aktivacija mladih na tržištu rada kroz stvaranja radnih mjesta za mlade putem subvencija, osnaživanje poslodavaca za ponudu kvalitetnih shema učenja na radnom mjestu (pripravništva, stručna osposobljavanja), poticanja na poduzetništvo mladih, itd. (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2019.). *Plan implementacije Garancije za mlade* za razdoblje od 2019. do 2020. godine obuhvaća mjere za tri područja: (1) Izravna provedba mjera Garancije za mlade, (2) Provedba aktivnosti dohvata i (3) Mjere prevencije i komplementarne mjere, koje se provode temeljem drugih strateških dokumenata (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2019.).

Svakako treba i spomenuti inicijativu iz 2016., pokrenutu od strane Europske komisije pod nazivom *Investing in Europe's Youth*. U fokusu ciljeva navedene inicijative su modernizacija i poboljšanje obrazovanja, veća ulaganja u vještine mladih, poboljšavanje

prilika za edukaciju i studiranje van matične zemlje i naravno smanjenje nezaposlenosti (Bedeniković, 2017).

U pogledu zapošljavanja građana RH u svojoj državi, velik utjecaj imaju ciljevi Europske unije, te su sukladno tome u prosincu 2017. usvojene Smjernice za razvoj i provedbu aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2018. do 2020. (Matković, 2019.). Aktivne politike zapošljavanja imaju za cilj poboljšati pristup tržištu rada pojedinim skupinama. To se odnosi na marginalizirane skupine na tržištu rada, kao što su mladi, kako bi im se olakšao pristup u svijet rada. Mjere imaju određeni vijek trajanja, ali i traže od njezinih korisnika veliki trud i angažiranost. Postoji program obrazovanja i osposobljavanja, kojemu je cilj korisnika obogatiti znanjima i vještima koje će povećati njegovu kompetitivnost. Uz pomoću ove mjere uočen je blagi porast od oko 5% veće zaposlenosti kod osoba bez srednjeg obrazovanja, osoba mlađe i srednje dobi i onih koji su postali nezaposleni zbog neaktivnosti. Potpora za zapošljavanje jedna je od mjera koje je privlačna i poslodavcima jer dobivaju određene financijske povlastice uslijed zapošljavanja određenih skupina, kao što su nezaposleni mladi bez radnog iskustva, stariji nezaposleni i oni kojima je otežan pristup zaposlenju. Postoje i mjera javni radovi kojoj je cilj angažirati pojedince u zajednici i svijetu rada nakon duljeg vremena neaktivnosti. Ta mjera može imati pozitivan učinak kod smanjenja dugotrajne nezaposlenosti (Matković, 2019.).

Uloga države je ključna u provođenju aktivnih mjera zapošljavanja, povećanje radnih mjesta. Važno je kreirati mjere za ublažavanje nezaposlenosti koje će biti primjerene i atraktivne njezinim korisnicima. Nezaposlenost je jedan od glavnih uzroka siromaštva i socijalne isključenosti, s toga je njezino smanjenje ključno. Uslijed nemogućnosti pronalaska posla potrebno je mladima omogućiti kraća zapošljavanja kako bi barem mogli zadovoljiti svoje egzistencijalne potrebe, ali i steći određeno radno iskustvo. Također, smanjenjem problema nezaposlenosti vratilo bi se i povjerenje mladih u državne institucije i potaknulo na veću aktivaciju u sudjelovanju rješenja problema nezaposlenosti.

8. Zaključak

Nezaposlenost mladih predstavlja jedan od najvećih problema hrvatskog društva. Analizirajući socijalnu isključenost može se utvrditi kako je nezaposlenost jedan od najrizičnijih čimbenika koji dovodi do stanja socijalne isključenosti. Nezaposlenost utječe na sve sfere života mlade osobe, kao što su životni stil, status u društvu, način organizacije i provođenje slobodnog vremena te smisao života. Radom mlada osoba stječe status u društvu te on predstavlja za nju asimilaciju u svijet odraslih i emancipaciju u društvu.

Mladi se različito nose sa statusom nezaposlenosti, a rezultati provedenog istraživanja su pokazali kako mladi unatoč nezaposlenosti i dalje zadržavaju optimizam i nadaju se uspješnijoj budućnosti. Perspektiva na tržištu rada za njih je nesigurna i ne znaju što im nosi sutra, ali nastoje zadržati optimizam i ne odustaju od potrage za poslom. Rezultati istraživanja su pokazala kako se najteže nose s lošom ekonomskom situacijom. Naime, uslijed nezaposlenosti financijski ovise o svojim roditeljima, s kojima i dalje žive. Zbog nedostatka vlastitih prihoda se ne mogu osamostaliti, što im predstavlja najveću želju. Organizacija i provođenje slobodnog vremena za nezaposlene mlade predstavlja veliki izazov. Ne znaju kako organizirati višak slobodnog vremena i s kim ga provesti, obzirom kako su većina ljudi iz njihovog okruženja zaposleni i imaju drugačiji raspored. Rezultat toga je smanjenje tjelesne aktivnosti, ostanak kod kuće i smanjeni socijalni kontakti.

Prema istraživanju je utvrđeno kako je nezaposlenost ostavile određene posljedice na njihov život. Mladi uživaju razumijevanje i podršku svojih roditelja i prijatelja i zadržavaju dobre odnose s njima. Ipak, nezaposlenost je ostavila trag u tim odnosima. Roditelji su im najveća podrška, ali postoji pritisak od strane roditelja da nađu posao, što kod mladih stvara stres i frustraciju. S prijateljima su zadržali dobre odnose, ali ipak, neki prijatelji su zaposleni i nemaju jednaku količinu slobodnog vremena, što dovodi do smanjenog druženja. Također, nemaju jednaku financijsku situaciju kao ti zaposleni prijatelji, stoga, ne mogu sudjelovati u putovanjima i izlascima kao oni. Može se zaključiti kako su izolirani od svojih prijatelja jer ih ne mogu pratiti u svim tim potrebama i željama koje bi i oni sami htjeli ostvariti kada bi imali vlastita primanja. Ono u čemu je

nezaposlenost ostavila najveći trag je želja za samostalnošću, koja im je potrebna kako bi se mogli ostvariti u društvu, imati određeni status, ostvariti se u poslu i priuštiti si zadovoljavanje potreba.

Dugotrajna nezaposlenost jedna je od glavnih uzroka socijalne isključenosti, stoga preduvjet za prevladavanje rizika i posljedica koje nezaposlenost kod mladih uzrokuje je osiguravanje kraćih zaposlenje zbog stjecanja radnog iskustva, ali i osiguravanja prihoda kako bi se mladi mogli osamostaliti i zadovoljiti svoje potrebe. To je moguće osiguravanjem većeg broja radnih mjesta, osiguravanja besplatnih prekvalifikacija kako bi se mogli lakše zaposliti. Također, kako poslodavci često traže iskustvo kao uvjet za zapošljavanje, nužno je tijekom obrazovanja osigurati u suradnji s raznim privatnim ili državnim tvrtkama odrađivanje prakse i kraćih poslova kako bi mladi stekli radno iskustvo i samim time olakšali si put prema zaposlenju. Višak slobodnog vremena uslijed nezaposlenosti važno je kod ovih mladih pretvoriti u smisleno, korisno i organizirano provođenje vremena. Na lokalnoj razini potrebno je organizirati aktivnosti koje će biti privlačne nezaposlenim mladim ljudima, kao što su sudjelovanje u besplatnim projektima, prekvalifikacijama i slično, kako bi ih se motiviralo u daljnjem traženju posla, aktiviralo i olakšalo traženje posla. Također, važno je osigurati brigu o psihičkom i fizičkom zdravlju i podići razinu svijesti o tim posljedicama nezaposlenosti.

9. Popis tablica

Tablica 1 *Stopa nezaposlenosti mladih (15 – 29) i opće populacije (15 – 64)*

Tablica 2 *Stope zaposlenosti mladih (15 – 29) i opće populacije (15 – 64)*

Tablica 3 *Tema: Odnosi mladih prema radu*

Tablica 4 *Tema: Utjecaj nezaposlenosti na fizičko i psihičko zdravlje*

Tablica 5 *Tema: Odnosi s okolinom i zadovoljstvo životom*

10. Literatura

1. Bašić, J., Ferić Šlehan, M. i Kranželić, V. (2009). Najugroženije skupine nezaposlenih mladih u RH: Preliminarni podaci projekta »Socijalna uključenost i strategije življenja nezaposlenih mladih u Hrvatskoj i Sloveniji prema europskom kontekstu«. Ljetopis socijalnog rada, 16 (1), 111-131.
2. Baturina, D., Majdak, M. i Berc, G. (2020). Perspektiva NEET populacije u urbanoj aglomeraciji Zagreb prema percepciji stručnjaka i mladih u NEET statusu – kako im pomoći?. Sociologija i prostor, 58 (3 (218)), 403-431.
3. Bedenković, I. (2017). (Ne) zaposlenost mladih i NEET populacija u Hrvatskoj. Mali Levijatan: studentski časopis za politološke teme, 4 (1):, 75 – 90
4. Bejaković, P. (2016). Razvoj mjera aktivne politike zapošljavanja u Hrvatskoj i njihova evaluacija. Revija za socijalnu politiku, 23 (2), 285-294.
5. Bežovan, G., Puljiz, V., Šućur, Z., Babić, B., Dobrotić, I., Matković, T., Zrinščak, S. (2019). Politika zapošljavanja i nezaposlenost, Matković, T., Socijalna politika Hrvatske (str. 195 – 278). Zagreb 2019: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
6. Bilić, N. i Jukić, M. (2014). Nezaposlenost mladih – ekonomski, politički i socijalni problem s dalekosežnim posljedicama za cjelokupno društvo. Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku, Vol. 30 No.20, 485-505

7. Buković, N. (2012). Tko se boji velike zločeste krize? Strukturirani dijalog o nezaposlenosti mladih. Mreža mladih Hrvatske, Zagreb.
8. Bryman, A., & Burgess, R. G. (Eds.). (1994). *Analyzing qualitative data* (Vol. 11). London: Routledge.
9. Castells, M. (2000). *Uspon umreženog društva. Golden marketing*, Zagreb.
10. Cotofan, M., De Neve, J. E., Golin, M., Kaats, M., Ward, G. (2021). *Work and Well-being during COVID-19: Impact, Inequalities, Resilience, and the Future of Work. World Happiness Report.*
11. Čorkalo Biruški, D., Jelić, M., Kapović, I., Baketa, N., Bovan, K., Dumančić, F., ... & Uzelac, E. (2020). *Preživjeti i živjeti: hrvatsko društvo u vrijeme koronakrize.*
12. Gvozdanović, A. i sur. (2019) *Istraživanje mladih u Hrvatskoj 2018./2019.* Friedrich Ebert Stiftung, Zagreb
13. Halmi, A. (1996). *Kvalitativna metodologija u društvenim znanostima.* A. G. Matoš. Zagreb.
14. Ilišin, V. (2015) *Paradoksi demokratskog potencijala suvremene generacije mladih, Demokratski potencijali mladih u Hrvatskoj*, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 15-45
15. Ilišin, V. (2006). *MLADI IZMEĐU ŽELJA I MOGUĆNOSTI. Položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije.* Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb.
16. Ilišin, V. i Spajić Vrkaš, V. (ur.) (2017.) *Generacija osujećenih: mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća : Sociologija i prostor : časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, Vol. 56 No. 1 (210)
17. Ilišin, V. (2000) *Mladi na marginama društva i politike.* *Politička misao* 37(2), 214-217
18. Ilišin, V. (2011). *Vrijednosti mladih u Hrvatskoj.* Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 48(3), 82-122.
19. Ilišin, V., Bouillet, D., Gvozdanovi, A., Potočnik, D. (2013). *Mladi u vremenu krize.* IDIZ i Friedrich Ebert Stiftung Zagreb.

20. International Labour Organization (2016). Non – standard employment around the world. Understanding challenges, shaping prospects. International Labour Organization. Geneva.
21. Kieselbach, T. (2003): Youth unemployment and the risk of social exclusion: comparative analysis of qualitative data. (U) Blasco, A.L., McNeish, Walther, A. (ur.): Young People and Contradictions of Inclusion. Towards Integrated Transition Policies in Europe. The Policy Press, 43-65
22. Koller - Trbović, N., Žižak, A., Jeđud, I. (2008). Nezaposlenost i socijalna isključenost mladih u Hrvatskoj: Perspektive nezaposlenih mladih u riziku ili s poremećajima u ponašanju. Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. Vol. 17(2), 82 – 103.
23. Koller – Trbović, N. (2009). Nezaposlenost u doživljaju i iskustvu nezaposlenih mladih u Hrvatskoj. Ljetopis socijalnog rada. 16 (1), 91-110.
24. Lee, S., Schmidt-Klau, D., & Verick, S. (2020). The Labour Market Impacts of the COVID-19: A Global Perspective. The Indian journal of labour economics : the quarterly journal of the Indian Society of Labour Economics, 63(Suppl 1), 1–5.
25. Majdak, M., Baturina, D. i Berc, G. (2021). Ples na rubu: okolnosti i iskustva položaja mladih u NEET statusu na području Grada Zagreba. Hrvatska i komparativna javna uprava, 21 (1), 89-128.
26. Matković, T., (2011). Obrasci tranzicije obrazovnog sustava u svijet rada u Hrvatskoj, Doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.
27. Matković, T. (2022). Raditi na određeno: raširenost, regulacija i iskustva rada putem ugovora na određeno vrijeme u Hrvatskoj. Savez samostalnih sindikata Hrvatske (SSSH) Institut za društvena istraživanja u Zagrebu (IDIZ), Zagreb.
28. Matković, T., Marčelić, S. (2020). Projekcije podudaranosti dostupne radne snage i potreba tržišta rada do 2030. godine. Izazovi demografskih promjena i četvrte industrijske revolucije. Matica hrvatskih sindikata. Zagreb.
29. Matković, T. (2004). Nestajanje rada? Opseg i oblici zaposlenosti na početku informacijskoga doba. Društvena istraživanja-Časopis za opća društvena pitanja, 13(69+ 70), 241-265.

30. Mreža mladih Hrvatske (2018). 10. Kvartalni izvještaj o položaju mladih na tržištu rada: Prekarni rad. Mreža mladih Hrvatske.
31. Obadić, A. (2017). Nezaposlenost mladih i usklađenost obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada, *Ekonomski misao i praksa*, No. 1, 120 – 150.
32. Pohlak, L. (2019). Unemployment and social exclusion. *Journal of Economic Behavior & Organization*. Volume 164, 273-299.
33. Potočnik, D. (2006). Obrazovni resursi i zapošljivost mladih. Mladi između želja i mogućnosti: položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije. *Biblioteka Znanost i društvo* (21). Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, 93 – 139
34. Proroković A. i sur. (2009). Radne vrijednosti i zadovoljstvo poslom s obzirom na neke sociodemografske značajke.
35. Rinne, U., Eichhorst, W., Marx, P., Brunner, J. (2022). Promoting youth employment during COVID-19: A review of policy responses. International Labour Organization.
36. Repalust, A., Velimirović, I. (2015). Mladi na tržištu rada. Istraživački izvještaj. CESI, Hrvatski zavod za zapošljavanje.
37. Strandh, M., Winefield, A., Nilsson, K., & Hammarström, A. (2014). Unemployment and mental health scarring during the life course. *The European Journal of Public Health*, 24(3), 440-445.
38. Šućur, Z. (1995). Koncept socijalne isključenosti. *Fakultet za defektologiju*, 11(3), 223-230.
39. Šućur, Z., Matković, T., Štulhofer, A., Šverko, B., Bejaković, P., Papa, J., Pastuović, N., Škegro, M. (2006). Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost. Program ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj.
40. Šverko, B., & Galić, Z. (2009). Kvaliteta radnog života u Hrvatskoj: subjektivne procjene tijekom posljednjih 15 godina. U: Frančević, V., Puljiz, V.(ur.): *Rad u Hrvatskoj: pred izazovima budućnosti*, 197-223.
41. Šverko, B., Galić, Z., Maslić Seršić, D. (2006): Nezaposlenost i socijalna isključenost: longitudinalna studija. *Revija za socijalnu politiku*. 13 (1), 1-14
42. Tomić, I. (2015): Zaposlenost i nezaposlenost u Hrvatskoj – stanje, trendovi i okruženje

43. Tomić, I. (2016) What drives youth unemployment in Europe? Economic vs non-economic determinants. *International labour review*, 157 (3).
44. Tomić, I., Botrić, V., Žilić, I. (2018). Analiza stanja i preporuke za razvoj daljnjih aktivnosti za osobe u NEET statusu. Ministarstvo rada i mirovinskog sustava.
45. Uredba (EU) 2021/1057 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o uspostavi Europskog socijalnog fonda plus (ESF+) i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 1296/2013. Zagreb: Službeni list Europske unije.

Mrežni izvori:

1. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Mjere aktivnog zapošljavanja u 2022. Posjećeno 23.06.2022. na stranici HZZ-a: <https://mjere.hr/>
2. [Eurostat. Young people neither in employment nor in education and training \(NEET\). Posjećeno 15.09.2022. na stranici Eurostata: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_20a/default/bar?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_20a/default/bar?lang=en).
3. [Europski parlament. COVID-19: Kako EU želi spriječiti nezaposlenost mladih?. Posjećeno 15.09.2022. na stranici Europskog parlamenta: https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20200709STO83004/covid-19-kako-eu-zeli-sprijeciti-nezaposlenost-mladih](https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20200709STO83004/covid-19-kako-eu-zeli-sprijeciti-nezaposlenost-mladih).
4. [Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: Plan implementacije Garancije za mlade. Posjećeno 19.09.2022. na stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: https://mrosp.gov.hr/arhiva-3104-10582/novosti-10759/plan-implementacije-garancije-za-mlade-10857/10857](https://mrosp.gov.hr/arhiva-3104-10582/novosti-10759/plan-implementacije-garancije-za-mlade-10857/10857)
5. [Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: Što sadrži plan implementacije Garancije za mlade? Posjećeno 19.09.2022. na stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: https://mrosp.gov.hr/glavni-izbornik-6008/pristup-informacijama-7193/najcesca-pitanja-i-odgovori-7348/garancija-za-mlade-7349/sto-sadrzi-plan-implementacije-garancije-za-mlade-7353/7353](https://mrosp.gov.hr/glavni-izbornik-6008/pristup-informacijama-7193/najcesca-pitanja-i-odgovori-7348/garancija-za-mlade-7349/sto-sadrzi-plan-implementacije-garancije-za-mlade-7353/7353).

11. Prilog

Pitanja za intervju

- Kako ste na kraju svog školovanja / stručnog osposobljavanja zamišljali svoj budući profesionalni život? Što ste planirali raditi? Kako ste pokušali doći do posla?
- Jeste li do sada/prije bili zaposleni? Gdje, Koliko dugo? Kakva su vaša iskustva s tržišta rada?
- Koliko dugo ste nezaposleni? Što vidite kao glavni razlog vaše nezaposlenosti?
- Ostvarujete li neku vrstu mjesečnih primanja? Kako ste zadovoljni s financijskom situacijom, kako nezaposlenost utječe na nju? Kada biste imali više financijskih sredstava na što biste ih voljeli potrošiti?
- Kako nezaposlenost utječe na druge aspekte vašeg života? Recimo provođenje slobodnog vremena, odnose s drugima? Koliko ste zadovoljni s provođenjem slobodnog vremena? Kako ste zadovoljni odnosima s prijateljima, roditeljima i okolinom?
- Kada se usporedite s zaposlenim mladim u svom okruženju, po čemu se razlikujete (što si oni mogu priuštiti ili u čemu mogu sudjelovati a da bi vi htjeli)?
- Je li nezaposlenost utjecala na vaše psihičko ili fizičko zdravlje? Ako, je kako?
- Kako općenito ocjenjujete svoju kvalitetu života ?
- Kako ocjenjujete vašu buduću perspektivu na tržištu rada? Kako se nosite s nezaposlenošću? Što planirate poduzeti kako bi se zaposlili? (potpitanja, da li razmišljate o dodatnom obrazovanju, biste li se preselili u zemlju ili inozemstvo ili planirate poduzeti neke druge akcije da bi se zaposlili?)
- Što bi se u vašem životu promijenilo kada biste se zaposlili? Koje su prednosti zaposlenosti?

Zadnje pitanje: imate li još što reći o tome kako nezaposlenost utječe na vaš život a da ova pitanja to nisu pokrila?